

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาในการดำเนินการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเด็กพิเศษของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการเด็กพิเศษในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมเอกสารและงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. เด็กพิเศษ
 - 1.1 ความหมายของเด็กพิเศษ
 - 1.2 ประเภทของเด็กพิเศษ
 - 1.3 นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิเศษ
2. การให้บริการเด็กพิเศษทางการศึกษา
 - 2.1 ความหมายของการศึกษาพิเศษ
 - 2.2 แนวคิดและหลักการจัดการศึกษาพิเศษ
 - 2.3 รูปแบบของการจัดการศึกษาพิเศษ
 - 2.4 บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางการศึกษา
 - 2.5 หน่วยงานที่ให้บริการเด็กพิเศษทางการศึกษา
3. การให้บริการเด็กพิเศษทางการแพทย์
 - 3.1 ความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์
 - 3.2 ความสำคัญของการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์
 - 3.3 ประเภทของการให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์
 - 3.4 บุคลากรทางการแพทย์ที่เกี่ยวข้อง
 - 3.5 หน่วยงานที่ให้บริการทางการแพทย์
4. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กพิเศษ
 - 4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
 - 4.2 บทบาทของผู้ปกครองในการสนับสนุนเด็กพิเศษ
 - 4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
5. การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง
 - 5.1 ความหมายของการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง
 - 5.2 ความสำคัญของการให้ความรู้ผู้ปกครอง
 - 5.3 หลักการและวิธีการให้ความรู้ผู้ปกครอง

- 5.4 สารที่ผู้ปกครองเด็กพิเศษควรรู้
- 5.5 รูปแบบในการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง
- 5.6 โครงการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในต่างประเทศ
- 5.7 โครงการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองภายในประเทศ
- 5.8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการ ให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง

1. เด็กพิเศษ

1.1 ความหมายของเด็กพิเศษ

Hallhan and Kauffmam (1982) ได้ให้ความหมายไว้ว่า เด็กพิเศษ หมายถึง เด็กผู้ซึ่งควรได้รับการบริการ จัดการศึกษาเป็นพิเศษในฐานะของการเป็นมนุษย์คนหนึ่ง เพราะเด็กเหล่านี้มีความแตกต่างจากเด็กทั่วไปอย่างน้อยหนึ่งด้านหรือมากกว่าซึ่งอาจจะแตกต่างด้านสติปัญญา เช่น ฉลาด ไม่สามารถเรียนรู้ได้ มีปัญหาทางอารมณ์ มีความพิการทางร่างกาย มีปัญหาทางด้านภาษาและการพูด มีความบกพร่องทางการได้ยิน หรือการมองเห็น

ผดุง อารยะวิญญู (2533) ได้ให้นิยามไว้ว่า เด็กพิเศษ หมายถึง เด็กที่มีสภาพร่างกายและสติปัญญาแตกต่างไปจากเด็กปกติ ได้แก่ เด็กปัญญาเลิศ เด็กปัญญาอ่อน เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตา เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องเกี่ยวกับระบบประสาท เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม เด็กที่มีความบกพร่องทางภาษา เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ เด็กพิการซ้ำซ้อน

สรุปได้ว่าเด็กพิเศษ หมายถึง เด็กซึ่งมีความแตกต่างจากเด็กปกติโดยทั่วไปอย่างน้อย 3 ด้าน คือ ด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และพฤติกรรม ซึ่งในความแตกต่างนี้ทำให้เด็กเหล่านี้ไม่สามารถเรียนรู้ด้วยวิธีการจัดการศึกษาตามปกติ จำเป็นต้องได้รับการบริการทางการศึกษาพิเศษ โดยเฉพาะและเหมาะสมตามความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละประเภท

1.2 ประเภทของเด็กพิเศษ

สารานุกรมศึกษาศาสตร์ (2542) ได้แบ่งประเภทของเด็กพิเศษออกเป็น 9 ประเภท คือ

1.2.1 เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน หมายถึงเด็กที่สูญเสียการได้ยินซึ่งอาจจะเป็นเด็กหูตึงหรือเด็กหูหนวกก็ได้ในการแบ่งแยกระดับการได้ยินนักโสตวิทยาได้จำแนกไว้กว้างๆ ดังนี้

<u>ระดับความดังของเสียง</u>	<u>ระดับของการได้ยิน</u>
น้อยกว่า - 25	เป็นระดับการได้ยินของคนปกติ
26 - 40 dB	เป็นการได้ยินของพวกหูตึงเล็กน้อย
41 - 55 dB	เป็นการได้ยินของคนหูตึงปานกลาง เข้าใจสิ่งที่คนอื่นพูดได้ครึ่งๆกลางๆนอกจากผู้พูดจะในระยะใกล้หรือไม่ไกลกว่า 3-5 ฟุต
50 - 70 dB	เป็นการได้ยินของคนหูตึง ค่อนข้างมาก จนฟังภาษาพูดไม่ค่อยรู้เรื่อง
71 - 91 dB ขึ้นไป	เป็นพวกหูหนวกบางครั้งอาจฟังเสียงดังๆ ได้บ้างมักเป็นการรับรู้ทางการสัมผัสเท่านั้น (Smith and Luckasson ,1995)

1.2.2 เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง เด็กที่มีสติปัญญาดำกว่าเกณฑ์ปกติ ซึ่งส่งผลให้เด็กเหล่านี้ มีปัญหาในการปรับตัว ทำให้เด็กไม่สามารถปรับตัวได้เหมือนเด็กปกติ พฤติกรรมดังกล่าว จะแสดงให้เห็นได้ตั้งแต่ในวัยเด็กระดับไอคิว เฉลี่ยของบุคคลทั่วไปคือ 90 -109 หรือ 90 -110 หากมีไอคิวต่ำกว่า 90 ลงมา ถือว่ามีความบกพร่องทางสติปัญญาซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ เรียนช้ากับปัญญาอ่อน

1.2.1.1 เด็กเรียนช้า หมายถึง เด็กที่มีความสามารถในการเรียนล่าช้ากว่าเด็กปกติ และมีความต้องการ ในด้านการเรียนในรูปแบบของการศึกษาพิเศษเต็มเวลาหรือบางเวลาในชั้นพิเศษใน โรงเรียนปกติ และเด็กเหล่านี้จะมีไอคิวประมาณ 70-90 จัดเป็นพวกขาดทักษะในการเรียนรู้

1.2.1.2 เด็กปัญญาอ่อน หมายถึง เด็กที่มีภาวะพัฒนาการของจิตใจหยุดชะงักหรือเจริญไม่เต็มที่ซึ่งแสดงลักษณะเฉพาะ คือ มีระดับสติปัญญาดำ มีความสามารถในการเรียนรู้มีพัฒนาการทางกายล่าช้า ไม่เหมาะสมกับวัย มีความสามารถจำกัดในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม

1.2.3 เด็กที่บกพร่องทางสายตา หมายถึง เด็กตาบอดหรือตาบอดบางส่วน

1.2.3.1. เด็กตาบอด หมายถึง เด็กที่มีสายตาเหลืออยู่น้อยมาก หรือ ไม่มีเลย แม้จะได้รับการแก้ไขแล้ว

1.2.3.2 เด็กตาบอดบางส่วน หมายถึง เด็กที่มีสายตาบกพร่องแต่ภายหลังจากการแก้ไขแล้วสามารถมองเห็นได้บ้าง

1.2.4 เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย หมายถึง เด็กที่ลำตัวหรือแขนขาผิดปกติทำให้เด็กไม่อาจเรียนในสภาพแวดล้อมกับเด็กปกติ จึงมีความจำเป็นต้องจัดสภาพแวดล้อมใหม่ให้สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของเด็กประเภทนี้ ซึ่งอาจรวมไปถึงเด็กเจ็บป่วยเรื้อรังที่ต้องเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาลเป็นเวลานานติดต่อกัน

1.2.5 เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรม หมายถึง เด็กที่แสดงพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเด็กทั่วไปและพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนนี้ ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของเด็กและของผู้อื่น พฤติกรรมที่เบี่ยงเบนนี้ เป็นผลมาจากความขัดแย้ง ระหว่างเด็กกับกับสภาพแวดล้อม รอบตัวเด็กและหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็กเอง

1.2.6 เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ หมายถึง เด็กที่มีความบกพร่องเกี่ยวกับกระบวนการทางจิตวิทยา ซึ่งทำให้เด็กมีปัญหาในการเรียนด้านต่างๆ คือ การอ่าน การเขียน การฟัง การคิดคำนวณ รวมถึงเด็กที่บกพร่องทางการรับรู้จากการได้รับความกระทบกระเทือนทางสมอง

1.2.7 เด็กสมาธิสั้น หมายถึง เด็กที่มีภาวะผิดปกติทางพฤติกรรมชนิดหนึ่ง ได้แก่ ขาดสมาธิ พฤติกรรมซุกซน อยู่ไม่นิ่ง และขาดความยับยั้งชั่งใจ หุนหันพลันแล่น ทำอะไร ไม่คิดให้รอบคอบซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ ไม่เหมาะสมกับวัยหรือระดับพัฒนาการและแสดงออกต่อเนื่องนานเกิน 6 เดือนขึ้นไปพฤติกรรมเหล่านี้ปรากฏก่อนอายุ 7 ปี และมีความรุนแรงส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตประจำวัน การเรียน การปรับตัวในสังคม

1.2.8 เด็กออทิสติก หมายถึง เด็กที่มีความผิดปกติด้านพัฒนาการ ทางสังคม อารมณ์ และการสื่อสารภาษาอาจมีหรือไม่มีสภาวะปัญญาอ่อนร่วมด้วยก็ได้

1.2.9 เด็กปัญญาเลิศหรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษ คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กล่าวถึงเด็กปัญญาเลิศหรือเด็กที่มีความสามารถพิเศษว่า หมายถึง เด็กที่แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน ในด้านสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ การใช้ภาษา การเป็นผู้นำ การสร้างงานทางด้านทัศนศิลป์และศิลปะการแสดง ความสามารถทางดนตรี ความสามารถทางกีฬาและความสามารถทางวิชาการ ในสาขาใดสาขาหนึ่ง หรือหลายสาขาอย่างเป็นที่ประจักษ์ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอื่นที่มีอายุระดับเดียวกัน สภาพแวดล้อมเดียวกัน

โดยสรุปเด็กพิเศษ คือ เด็กที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ ซึ่งเด็กพิเศษกลุ่มนี้มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างกันไป ทั้งในด้านส่วนตัว ด้านการเรียนและการดำรงชีวิต

1.3 นโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับเด็กพิเศษ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคคลที่มีความบกพร่องมากขึ้น โดยกำหนดกฎหมายรองรับการจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ หลายประการดังนี้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 ระบุว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและมาตรา 55 ระบุว่า บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลือจากรัฐทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติและมาตรา 80 วรรคสองระบุว่า รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 2 เรื่อง สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ในมาตรา 10 กล่าวไว้ว่า

การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคล มีสิทธิและโอกาสเสมอกัน ในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษา สำหรับบุคคลที่มีความบกพร่อง ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าว มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

การศึกษาสำหรับคนพิการ ในวรรคสอง ให้จัดตั้งแต่แรกเกิดหรือได้พบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและให้บุคคลดังกล่าว มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 11 บิดา มารดาหรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับตามมาตรา 17 และตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกำหนดตลอดจนให้ได้รับการศึกษานอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับ ตามความพร้อมของครอบครัว

มาตรา 13 บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ดังต่อไปนี้

1) การสนับสนุนจากรัฐให้มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและการให้การศึกษาแก่บุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแล

2) เงินอุดหนุนจากรัฐสำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของบุตรหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลที่ครอบครัวจัดให้ทั้งนี้ตามที่กฎหมายกำหนด นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 มาตรา 4 กล่าวไว้ ดังนี้

คนพิการ หมายถึง คนที่มีความผิดปกติหรือบกพร่องทางร่างกาย ทางสติปัญญาหรือทางจิตใจตามประเภทและหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวง

การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ หมายความว่า การเสริมสร้างสมรรถภาพหรือการเสริมสร้างความสามารถของคนพิการให้มีสภาพที่ดีขึ้น โดยอาศัยวิธีการทางการแพทย์ ทางการศึกษา ทางสังคมและการฝึกอาชีพ เพื่อให้คนพิการ ได้มีโอกาสเข้าทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมทัดเทียมคนปกติและมาตรา 15 กล่าวไว้ว่า

คนพิการที่ได้จดทะเบียนตามมาตรา 14 ให้ได้รับการสงเคราะห์ การพัฒนาและฟื้นฟูสมรรถภาพดังต่อไปนี้

1) บริการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยวิธีการทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าอุปกรณ์ เพื่อปรับสภาพทางร่างกาย ทางสติปัญญาหรือทางจิตใจ หรือเสริมสร้างสมรรถภาพให้ดีขึ้นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

2) การศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาภาคบังคับหรือการศึกษาสายอาชีพ หรืออุดมศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติตามความเหมาะสม ซึ่งให้ได้รับ โดยการจัดเป็นสถานศึกษาเฉพาะหรือจัดรวมในสถานศึกษาธรรมดาได้ โดยให้ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการสนับสนุนตามความเหมาะสม

จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ได้สนับสนุนการจัดการศึกษาให้เด็กพิการมากขึ้น เปิดโอกาสให้เด็กพิการ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเข้าเรียนร่วมมากขึ้นและมีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อให้มีความสามารถในการทำงานและการดำรงชีวิตในสังคมต่อไปอย่างมีศักยภาพ

2. การให้บริการเด็กพิเศษทางการศึกษา

2.1 ความหมายของการศึกษาพิเศษ

Good (1973) ได้ให้ความหมายว่า การศึกษาพิเศษ คือ การศึกษาของนักเรียนที่แตกต่างจากกลุ่มนักเรียนทั่วไป ทางด้านร่างกาย ด้านปัญญาหรือด้านสังคม จนต้องมีการปรับเปลี่ยนเนื้อหา ของหลักสูตร วิธีสอนและอัตราความก้าวหน้าที่เขาหวัง ทั้งนี้เพื่อตอบสนองความต้องการที่จำเป็นทางการศึกษาของนักเรียนดังกล่าว

Hallahan และ Kauffman (1978) ได้ให้ความหมายของการศึกษาพิเศษว่า เป็นการเรียนการสอนที่ได้ออกแบบไว้เป็นพิเศษ ซึ่งตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคลของเด็กพิเศษแต่ละคน

Haward และ Orlansky (1980) ได้ให้นิยามไว้ว่า การศึกษาพิเศษคือ การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สื่อ วัสดุ อุปกรณ์พิเศษ กระบวนการสอนและความช่วยเหลืออื่นๆ โดยวางแผนเป็นรายบุคคลและการติดตามผลอย่างเป็นระบบ เพื่อมุ่งช่วยเหลือเด็กพิเศษให้สามารถพึ่งตนเองได้มากที่สุดและบรรลุความสำเร็จทางการศึกษามากที่สุด

Kirk and Gallagn (1979) ได้ให้ความหมายของ การศึกษาพิเศษว่า เป็นการบริการที่เพิ่มเสริมจากโปรแกรมการศึกษาปกติ เพื่อช่วยเด็กพิเศษในการพัฒนาศักยภาพของตน

ผดุง อารยะ วิญญู (2533) ได้ให้ความหมายของ การศึกษาพิเศษไว้ว่า การศึกษาพิเศษหมายถึง การศึกษา ที่จัดสำหรับเด็กปัญญาเลิศ เด็กปัญญาอ่อน เด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาดู เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน เด็กที่มีความบกพร่องทางกาย (และสุขภาพ) เด็กที่มีปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรม เด็กที่มีปัญหาในการเรียนรู้ และเด็กพิการซ้ำซ้อน ซึ่งเด็กเหล่านี้ไม่อาจได้รับประโยชน์เต็มที่จากการจัดการศึกษาที่จัดให้เด็กปกติ

สารานุกรมศึกษาศาสตร์ (2535) ได้ให้ความหมายของการศึกษาพิเศษ คือ การให้การศึกษแก่ผู้เรียนเป็นพิเศษ ทั้ง โดยวิธีการสอน การจัดดำเนินการ วิธีการสอนและการให้บริการ ทั้งนี้ เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ด้อยโอกาสและขาดความเสมอภาค ในการได้รับสิทธิตามที่รัฐจัดการศึกษาภาคบังคับ ให้แก่เด็กในวัยเรียน โดยทั่วไปซึ่งสาเหตุแห่งความด้อยโอกาส เป็นผลมาจากความบกพร่องทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และรวมถึงการจัดการศึกษาให้กับเด็กปัญญาเลิศด้วย

โดยสรุปการศึกษาพิเศษ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เพื่อเอื้อให้เด็กพิเศษเหล่านี้สามารถเรียนรู้ได้ โดยการปรับเนื้อหา รูปแบบ วิธีการสอน วัสดุ อุปกรณ์ เพื่อช่วยให้เด็กพิเศษเหล่านี้ ประสบความสำเร็จตามศักยภาพและความสามารถของแต่ละคน

2.2 แนวคิดและหลักการในการจัดการศึกษาพิเศษ

การจัดการศึกษาพิเศษ โดยทั่วไป ตั้งอยู่บนรากฐานของความเชื่อและหลักปรัชญา ดังต่อไปนี้คือ (สารานุกรมศึกษาศาสตร์, 2542)

1) ทุกคนมีโอกาสมเท่าเทียมกัน ในการที่จะได้รับบริการทางการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นคนพิการหรือคนปกติ เมื่อรัฐจัดการศึกษาให้แก่เด็กปกติแล้ว ก็ควรจัดการศึกษาให้แก่เด็กพิเศษด้วย หากเด็กพิเศษไม่สามารถเรียนใน โปรแกรมการศึกษาที่รัฐจัดให้เด็กปกติได้ ก็เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะจัดการศึกษาให้สนองต่อความต้องการของเด็กพิเศษ

2) เด็กพิเศษควร ได้รับการศึกษาควบคู่ไปกับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพทุกด้าน โดยเร็วที่สุด ในทันทีที่ทราบว่าเด็กมีความต้องการพิเศษ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะ เรียนต่อไปและมีพัฒนาการทุกด้านถึงขีดสุด

3) การจัดการศึกษาพิเศษ ควรคำนึงถึง การอยู่ร่วมสังคมกับคนปกติ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนการสอนเด็กเหล่านี้จึงควรให้เรียนร่วมกับเด็กปกติให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เว้นแต่เด็กพิเศษผู้นั้นมีสภาพความพิการหรือความบกพร่องในขั้นรุนแรง จนไม่อาจเรียน ร่วมได้อย่างไรก็ตามควรให้เด็กพิเศษได้สัมผัสกับสังคมปกติ

4) การจัดการศึกษาพิเศษต้องปรับให้เหมาะสมสภาพความเสียเปรียบของเด็ก พิเศษแต่ละประเภท โดยใช้แนวการศึกษาของเด็กปกติ

5) การศึกษาพิเศษและการฟื้นฟูบำบัดทุกด้านควรจัดเป็น โปรแกรมรายบุคคล ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนบางอย่างอาจจัดเป็นกลุ่มเล็กสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องหรือ มีความต้องการคล้ายคลึงกันและอยู่ในระดับความสามารถใกล้เคียงกัน

6) การจัดโปรแกรมการสอนเด็กพิเศษ ควรเน้นที่ความสามารถของเด็กและให้เด็ก ได้มีโอกาสประสบความสำเร็จมากกว่าที่จะคำนึงถึงความพิการหรือความบกพร่องเพื่อให้เด็กมี ความมั่นใจว่า แม้ตนจะมีความบกพร่องแต่ก็ยังสามารถบางอย่างเท่ากับหรือดีกว่าคนปกติ ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวได้ดีขึ้น

7) การศึกษาพิเศษควรมุ่งให้เด็กเข้าใจและยอมรับตนเอง มีความเชื่อมั่นมีศักดิ์การ แห่งตนและมุ่งให้ช่วยตนเองได้ ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

8) การศึกษาพิเศษ ควรจัดทำอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่เกิดจนโตและควรเน้นถึงเรื่อง อาชีพด้วย

กระทรวงศึกษา (2544) กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อคนพิการ หรือคนที่มีความ ต้องการพิเศษ ควรจัดตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ การจัดบริการทางการศึกษา ควรจัดหาวิธี การทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ ด้านการแพทย์ การศึกษา สังคม และอาชีพรวม ทั้งจัดโปรแกรมการฟื้นฟูสมรรถภาพที่เหมาะสม เพื่อสนองตอบความต้องการจำเป็นของคนพิการ ให้มีความรู้ ความสามารถ ช่วยเหลือตนเองได้ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

โดยสรุปแนวทางการจัดการศึกษาพิเศษ คือ การให้ความช่วยเหลือโดยวิธีการต่างๆ ให้ เด็กพิเศษสามารถเรียนรู้ได้ และมีพัฒนาการดีขึ้น เช่น การจัดโปรแกรมฟื้นฟูสมรรถภาพ การทำ แผนการเรียนรายบุคคล การใช้อุปกรณ์ช่วย หรือบริการต่างๆที่จำเป็นและควรให้ความช่วยเหลือ อย่างต่อเนื่องตรงตามความต้องการจำเป็นของแต่ละคน

2.3 รูปแบบของให้บริการทางการศึกษาพิเศษ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาพิเศษนั้นเป็นการจัดการศึกษาให้กับเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษเนื่องจากความผิดปกติตั้งได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ตามศักยภาพและเป็นการตอบสนองความต้องการทางการศึกษาของเด็กแต่ละกลุ่มจึงมีการดำเนินการใน 2 ลักษณะ คือ โรงเรียนเฉพาะความพิการและโรงเรียนเรียนร่วม ซึ่งในการจัดการศึกษาทั้งสองลักษณะนี้ให้ความสำคัญในหลักการ คือ ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล คือ โรงเรียนจัดให้มีการทำโปรแกรมการศึกษารายบุคคล (Individual Education Plan) แต่การดำเนินการมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน คือ โรงเรียนเฉพาะความพิการจะเน้นในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพและการฝึกทักษะพื้นฐานเพื่อให้นักเรียนช่วยตนเองได้ แต่ในโรงเรียนเรียนร่วม จะเน้นในด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม จากแนวคิดพื้นฐานที่ว่าผู้พิการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ฉะนั้นในการเรียนและการทำกิจกรรมจึงให้เด็กพิเศษมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับเด็กปกติมากที่สุด เพราะจะเป็นการฝึกให้เด็กพิเศษดำรงชีวิตได้อย่างปกติในสังคมและเป็นการสร้างความเข้าใจ ความเอื้ออาทร ระหว่างเด็กปกติและเด็กพิเศษด้วย การจัดเรียนร่วมสามารถทำได้หลายรูปแบบดังนี้

รูปแบบที่ 1 การเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติเต็มเวลา การจัดบริการสำหรับเด็กพิเศษลักษณะนี้ เป็นการจัดให้กับเด็กที่มีสภาพความพิการ ไม่มากนัก หลังจากเด็กได้รับการบำบัดรักษาหรือฟื้นฟูสภาพในด้านที่จำเป็นแล้วก็สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติ ในชั้นเรียนปกติได้ ทั้งนี้ อาจมีอุปกรณ์และเครื่องมือ ช่วยทางการศึกษาพิเศษ รวมทั้ง การให้บริการแนะแนวแก่บุคคลด้วย ในกรณีเด็กปัญญาเลิศและเด็กที่มีความสามารถพิเศษเฉพาะทาง และมีความคิดสร้างสรรค์ ก็จะเรียนร่วมในลักษณะนี้ได้ นอกเสียจากว่าเด็กเหล่านี้มีความสามารถสูงมากๆ ก็ไม่ควรรับการศึกษาในรูปแบบนี้

รูปแบบที่ 2 การเรียนร่วมในชั้นเรียนปกติโดยได้รับการบริการพิเศษ การจัดบริการในลักษณะนี้ เด็กพิเศษจะมีโอกาสเรียนในชั้นเรียนปกติเต็มเวลา โดยได้รับการบริการต่างๆ เพิ่มเติม เช่น ได้รับการสอนเสริมบางวิชา จากครูการศึกษาพิเศษ ได้รับการฝึกพูดและแก้ไขการพูด ได้รับการฝึกให้คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหวและ โปรแกรมพิเศษสำหรับเด็กปัญญาเลิศ เป็นต้น โดยที่เด็กเหล่านี้อาจได้รับการบริการเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มเล็กๆก็ได้

รูปแบบที่ 3 การเรียนในชั้นเรียนพิเศษในโรงเรียนปกติ การจัดการศึกษาในลักษณะนี้ ควรจัดให้เด็กที่มีความบกพร่องมากหรือเด็กพิการซ้อนรวมทั้งเด็กที่มีความสามารถสูงเป็นพิเศษจนไม่สามารถเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ นอกจากนี้เด็กเหล่านี้ยังจำเป็นต้องได้รับการบริการพิเศษด้านต่างๆ เช่น กายภาพบำบัด อาชีวะบำบัด การแก้ไขการพูด การฝึกฟัง โปรแกรมพิเศษ เป็นต้น บุคลากรใน

โรงเรียน ต้องได้รับการฝึกอบรม ให้มีความรู้ความสามารถและความเข้าใจเกี่ยวกับเด็ก ในสาขาที่รับผิดชอบ

รูปแบบที่ 4 การจัดโรงเรียนพิเศษ เด็กพิเศษที่มีความบกพร่องและหรือเด็กที่มีความสามารถสูงเกินกว่าจะเรียนร่วมกับเด็กปกติได้ ควรได้รับการบริการประเภทนี้ ครูที่อยู่ในโรงเรียนพิเศษดังกล่าว จำเป็นต้องมีความรู้พิเศษ ในแต่ละสาขา ที่จะไปช่วยสอนซ่อมเสริมและพัฒนาสมรรถภาพให้เด็กเหล่านั้น ลักษณะของโรงเรียนพิเศษแบบนี้จะจัดแบบประจำหรือไปกลับก็ได้

รูปแบบที่ 5 การจัดการศึกษาพิเศษนอกโรงเรียน การจัดบริการลักษณะนี้ ได้แก่ การจัดบริการการศึกษาพิเศษในโรงพยาบาล สถานพักฟื้น สถานรับเลี้ยงดูเด็กและที่บ้าน เป็นต้น รูปแบบนี้เป็นการจัดสำหรับเด็กพิการทางร่างกายและที่มีความบกพร่องทางสุขภาพหรือสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต้องเข้ารับบริการรักษา ฟันฟู บำบัด พักฟื้น และเลี้ยงดูตามสถานที่ดังกล่าว เป็นระยะเวลาเวลานาน เพื่อให้เด็กได้รับการศึกษาโดยไม่ขาดตอน การจัดการศึกษาพิเศษรูปแบบนี้ เป็นรูปแบบที่มีความยืดหยุ่นมาก เนื่องจากเด็กที่มารับบริการรูปแบบนี้ เป็นเด็กที่มีสภาพความพิการและความต้องการแตกต่างกันมาก

โดยสรุปรูปแบบของการจัดการศึกษาพิเศษว่าควรยึดเด็กเป็นสำคัญและเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล การเลือกรูปแบบของการจัดการศึกษาพิเศษต้องดูความสามารถทางปัญญา พฤติกรรม อารมณ์ สังคม ของประกอบกัน

2.4 บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการให้บริการทางการศึกษา

บุคลากรที่ความจำเป็นในการจัดการเรียนรู้นอกจากบุคลากรที่มีอยู่แล้วควรมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องดังนี้ (สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2541)

1) ครูประจำชั้นพิเศษ ทำหน้าที่สอนเด็กที่มีความบกพร่องในชั้นเรียนพิเศษ เตรียมความพร้อมของเด็กและปรับพฤติกรรมเด็กที่ปัญหา ครูประจำชั้นเด็กพิเศษต้องมีความเข้าใจเด็ก มีความอดทนสูง รู้จักจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเด็ก และควรได้รับการฝึกฝนมาเฉพาะด้าน เช่น การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

2) ครูเวียนสอนหรือครูเดินสอน เป็นครูที่เดินทางมาจากโรงเรียนหนึ่งไปอีกโรงเรียนหนึ่งหรือหลายๆ โรงเรียน เพื่อทำหน้าที่สอนเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การจัดครูเวียนสอนจะจัดในกรณีที่โรงเรียนแต่ละโรงเรียนมีจำนวนเด็กที่มีความต้องการพิเศษน้อย ครูเวียนสอนต้องมีตารางการปฏิบัติงานสอนที่แน่นอน เช่น สอนที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง 3 วัน อีกโรงเรียนหนึ่ง 2 วัน เป็นต้น ครูเวียนสอนอาจไม่สังกัดโรงเรียนใด โรงเรียนหนึ่งโดยตรง แต่อาจสังกัดหน่วยงานส่วนกลาง เช่น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เป็นต้น

3) ครูเสริมวิชาการหรือครูสอนซ่อมเสริม เป็นครูที่ทำหน้าที่สอนเพิ่มเติมจากการที่เด็กได้เรียนในห้องเรียนปกติ ครูเสริมวิชาการจะปฏิบัติงานในห้องเสริมวิชาการหรือศูนย์วิชาการ นักเรียนแต่ละคนจะมีตารางเรียนเฉพาะ ที่จะเข้ามาเรียนกับครูเสริมวิชาการ ซึ่งแต่ละคนอาจใช้เวลาในห้องนี้วันละ 1-2 คาบ (คาบละ 50 นาที) หรือมากกว่าขึ้นอยู่กับความต้องการของเด็ก นอกจากนี้ครูเสริมวิชาการจะทำหน้าที่ประสานงานและให้คำแนะนำครูปกติในการปฏิบัติต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

4) ครูที่ปรึกษา มีหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครูที่สอนเด็ก ในการปฏิบัติต่อเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ตลอดจนวางแผนจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กและประสานกับครูอื่นในโรงเรียน ครูที่ปรึกษาอาจไม่สอนเด็กโดยตรง

5) ครูแนะแนว มีหน้าที่ให้คำแนะนำ ในการปรับตัวตลอดจนแนะแนวด้านการศึกษากการประกอบอาชีพ การเตรียมความพร้อมด้านอาชีพและการศึกษาต่อของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

6) ครูสอนพูดและแก้ไขการพูด มีหน้าที่ในการสอนพูดและหรือแก้ไขการพูด แก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ

7) ครูผู้ช่วย มีหน้าที่ช่วยครู โดยเฉพาะการดูแลเด็ก เมื่อเด็กประกอบกิจกรรม เช่น ในเวลารับประทานอาหาร เข้าห้องนอน แต่งตัว ถอดใส่กายอุปกรณ์

การสอนเรียนร่วมจำเป็นต้องใช้บุคลากรจากหลายสาขาอาชีพเข้ามาช่วยเหลือ บำบัดและปรับพฤติกรรมและตัวเด็กต้องได้รับการฟื้นฟูหลายด้าน ดังที่ยกตัวอย่างไว้เด็กพิเศษ 1 คนจำเป็นต้องได้รับการ กายภาพบำบัด กิจกรรมบำบัด แก้ไขการพูดรวมทั้งการกระตุ้นพัฒนาการด้านอื่นๆ

2.5 หน่วยงานที่ให้บริการทางการศึกษา

ปัจจุบันนี้ได้มีหน่วยงานที่ให้บริการทางการศึกษาหลายหน่วยงานซึ่งให้บริการเฉพาะประเภทความพิการ เช่น โรงเรียนโสตศึกษา โรงเรียนเศรษฐเสถียร โรงเรียนศรีสังวาลย์ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ มูลนิธิเพื่อเด็กพิการ หรือหน่วยงานที่ให้บริการแก่เด็กพิเศษทุกประเภท เช่น ศูนย์การศึกษาพิเศษ มูลนิธิสถาบันแสงสว่าง ศูนย์การเรียนรู้ประกาศาปัญญา และหน่วยงานอื่นๆ จัดให้บริการแก่เด็กพิเศษมากขึ้น และโรงเรียนที่เปิดโครงการเรียนร่วม เช่น โรงเรียนบ้านบางกะปิ โรงเรียนคาราคาม โรงเรียนพญาไท โรงเรียนวัดเวตวันธรรมมาวาส โรงเรียนประถมนนทรี โรงเรียนวัดหงษ์รัตนาราม โรงเรียนวัดหนัง โรงเรียนบางบัวฯ โรงเรียนวัดศรีบุญเรือง โรงเรียนวัดลาดพร้าว โรงเรียนแจ่มจันทร์ และโรงเรียนอื่นๆ อีกหลายโรงเรียนที่เปิด

โอกาสให้เด็กพิเศษได้เข้าไปร่วมกิจกรรมทางสังคมและเรียนรู้กับเพื่อนทำให้โอกาสของโรงเรียนเหล่านี้เป็นการส่งเสริมให้เด็กพิเศษสามารถปรับตัวเข้ากับสังคม ได้ดีขึ้นและมีพัฒนาการเพิ่มเป็นลำดับ

3 การให้บริการเด็กพิเศษทางการแพทย์

การให้บริการเด็กพิเศษของหน่วยงาน จัดให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กพิเศษในหลายด้าน คือ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ

3.1 ความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพ

ศูนย์สิทธิรเพื่อการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์แห่งชาติ (2542) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ หมายถึง การเสริมสร้างหรือการเสริมสร้างความสามารถ ของคนพิการให้มีสภาพดีขึ้น เพื่อให้คนพิการ ได้มีโอกาสทำงานหรือดำรงชีวิตในสังคมทัดเทียมคนปกติ

3.2 ความสำคัญของการฟื้นฟูสมรรถภาพ

การฟื้นฟูสมรรถภาพมีความจำเป็นต่อคนพิการทางสติปัญญาหรือปัญญาอ่อนมากที่สุด และต้องเริ่มฟื้นฟูตั้งแต่อายุยังน้อย โดยเฉพาะทางด้านการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพจะช่วยให้บุคคลพิการทางสติปัญญาพัฒนาการด้านต่างๆดีขึ้นเป็นการช่วยให้เขาสามารถดำรงชีวิตในสังคมต่อไปข้างหน้าได้อย่างเหมาะสม

การดูแลบุคคลพิการ (2531) กล่าวไว้ว่า การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ เป็นการให้ความช่วยเหลือเด็กพิเศษที่มีอาการผิดปกติหรือพิการทางกายร่วม เช่น แขน ขา ลำตัว ในบางรายสมองขาดออกซิเจนหรือติดเชื้อ ทำให้เยื่อหุ้มสมองอักเสบซึ่งเกิดขึ้นขณะตั้งครรภ์ ขณะคลอด และหลังคลอด เป็นผลทำให้ระบบประสาทและสมองถูกทำลาย ทำให้มีอาการเกร็งแข็งของข้อมือ แขน ขา ไม่มีแรง หรือมีการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติควบคุมไม่ได้ ด้วยสมองส่วนที่ควบคุมสูญเสีย เด็กหรือบุคคลพิการกลุ่มนี้จำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟู สมรรถภาพทางการแพทย์ด้านอื่นร่วมด้วย เช่น กายภาพบำบัด กิจกรรมบำบัด การแก้ไขการพูด หรือการปรับพฤติกรรมตามความเหมาะสม

การกายภาพบำบัดเป็นการบำบัดรักษาแก้ไขและฟื้นฟูสมรรถภาพให้กับผู้ป่วยทางสมองและสติปัญญาที่มีความพิการทางกาย หรือการเคลื่อนไหวล่าช้าร่วมด้วยอาจมีสาเหตุจาก

โรคกระดูก ข้อ กล้ามเนื้อและระบบประสาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นพัฒนาการ ในผู้ป่วยเด็ก ให้พัฒนาได้ตามระดับอายุ โดยเฉพาะด้านการเคลื่อนไหว เพื่อฝึกใช้กล้ามเนื้ออื่นทดแทนกล้ามเนื้อที่เสียไป ลดการเคลื่อนไหวที่ผิดปกติ ลดการเจ็บปวดและอาการอักเสบ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำกิจวัตรประจำวัน เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของปอดและหัวใจ

กิจกรรมบำบัดเป็นการบำบัดเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจและสังคม โดยใช้วิธีการทางศิลปะและวิทยาศาสตร์ซึ่งมุ่งและนำผู้ป่วยเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อบำบัดอาการหรือแก้ไขความพิการและคงไว้ซึ่งความสามารถที่เหลืออยู่ เช่น ด้านร่างกาย กิจกรรมบำบัดช่วยพัฒนากำลังกล้ามเนื้อ เพิ่มประสิทธิภาพการเคลื่อนไหวของข้อ เพิ่มความทนทานและความสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อในการทำงาน ด้านจิตใจ ช่วยให้เกิดความรู้สึกภูมิใจ ในความสามารถของตนเองเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ผ่อนคลายความเครียด ระบายอารมณ์ก้าวร้าว เพิ่มสมาธิ ด้านสังคม ช่วยฝึกทักษะในการสื่อความหมายกับบุคคลอื่นในการสร้างสัมพันธ์ภาพและอื่นๆ

3.3 ประเภทของการฟื้นฟูสมรรถภาพ

ฉนิษฐา เทวินทรภักดี (2539) ได้กล่าวถึงการฟื้นฟูสมรรถภาพไว้ดังนี้

1) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์ คือ การจัดให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์ตามกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพทางการแพทย์อย่างค่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพความพิการให้ดีขึ้น ด้วยวิธีการดังนี้ การตรวจวินิจฉัย การให้คำแนะนำ การบำบัดรักษาโดยการ ใช้อาหารหรือคีัลยกรรม การพยาบาลเวชกรรมฟื้นฟู เช่น กายภาพบำบัด แก้ไขการพูดหรืออรรถบำบัด กิจกรรมบำบัด พฤติกรรมบำบัด เป็นต้น

2) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางการศึกษา โดยจัดให้แก่เด็กพิเศษในวัยเรียนในระบบการศึกษา โดยจัดทั้งในสถานการศึกษาพิเศษ โรงเรียนเรียนร่วม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสามารถและความเหมาะสมของเด็กพิเศษแต่ละคน

3) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม เป็นการช่วยเหลือให้เด็กพิเศษปรับวิถีชีวิตให้ดีขึ้น เช่น การแต่งตัว การรับประทานอาหาร การขึ้นรถประจำทาง ฝึกทักษะทางสังคม การออกไปเยี่ยมเพื่อน ไปเที่ยวสถานที่ต่างๆ เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

4) การฟื้นฟูสมรรถภาพทางอาชีพ โดยการจัดอบรมฝึกอาชีพต่างๆให้แก่เด็กพิเศษตามความสามารถของเด็กแต่ละคน เช่น ช่างไม้ ช่างตัดเสื้อ งานบัดกรี งานปักผ้า ทั้งนี้เพื่อให้เด็กมีรายได้ ในการพึ่งพาตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตน

3.4 บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการให้บริการทางการแพทย์

บุคลากรอีกกลุ่มที่ให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆแก่เด็กที่มีความต้องการพิเศษ (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543 ข) ประกอบด้วย

1) นักจิตวิทยา มีหน้าที่ทดสอบทางจิตวิทยา ซึ่งมีความจำเป็น ในการคัดแยกและ จำแนกประเภทเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ขอบข่ายหน้าที่อาจรวมไปถึงการให้คำแนะนำปรึกษาแก่ เด็กและครูหรือการบำบัดทางจิตวิทยาแก่เด็ก

2) นักโสตสัมผัสวิทยา มีหน้าที่ในการวัดการได้ยินของเด็ก เลือกเครื่องช่วยฟังให้ เข้ากับเด็กตลอดจนเสนอแนะในการแก้ไขการพูดและการสอนภาษาแก่เด็กที่บกพร่องทางการ ได้ยิน

3) นักกายภาพบำบัด มีหน้าที่ในการให้บริการบำบัดทางกายภาพแก่เด็กที่มีความ ต้องการพิเศษ ในเรื่องการทรงตัว การเคลื่อนไหว การป้องกันการหดรัดตัวของกล้ามเนื้อ

4) นักกิจกรรมบำบัด มีหน้าที่ในการฝึกการใช้มือ และนิ้วมือแก่เด็กที่มีความ ต้องการพิเศษ เช่น ติดกระดุมเสื้อ ผูกเชือกรองเท้า รับประทานอาหาร ฯลฯ การรับรู้ทางการเห็น การรับรู้ทางร่างกาย

5) นักสังคมสงเคราะห์ มีหน้าที่ในการให้คำแนะนำ และช่วยเหลือเด็กที่มีความ ต้องการพิเศษ โดยเฉพาะปัญหาด้านเศรษฐกิจและปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว

6) แพทย์ อาจเป็นแพทย์ทั่วไป หรือแพทย์ที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ทำหน้าที่ ตรวจสอบวินิจฉัย และวางแผนเพื่อการบำบัดรักษาต่อไป

7) จิตแพทย์ มีหน้าที่ช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาทางจิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มี ปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรม

ทั้งนี้ครูการศึกษาพิเศษจะทำหน้าที่ประสานงานกับบุคลากรเหล่านี้ตามความจำเป็นและ ตามความเหมาะสมให้แก่เด็กแต่ละคน

3.5 หน่วยงานที่ให้บริการทางการแพทย์

หน่วยงานที่ให้บริการทางการแพทย์ มีหลายหน่วยงานด้วยกัน ซึ่งมีความแตกต่างกัน ไปตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน การให้บริการ ใน โรงพยาบาล เริ่มจากการให้ความช่วยเหลือ ระยะแรกเริ่ม การกระตุ้นพัฒนาการ กิจกรรมบำบัด กายภาพบำบัด ธาราบำบัด และอื่นๆ ซึ่งหน่วย งานที่ให้บริการทางการแพทย์ คือ โรงพยาบาลศิริราช โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สถาบันสุขภาพ เด็กแห่งชาติมหาราชินี สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ สถาบันประสาทวิทยา

โรงพยาบาลเลิศสิน โรงพยาบาลตากสิน โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช สถาบันราชานุกูล วิทยาลัยแพทยศาสตร์และวัชระพยาบาล และหน่วยงานอื่นๆ

4. การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาเด็กพิเศษ

4.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

ทรรษา นิลวิเชียร (2535) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองว่าเป็น กระบวนการที่ผู้ปกครอง ครูและบุคคลในชุมชนทำงานร่วมกัน นับตั้งแต่การวางแผนการทำงาน การเรียนรู้และการตัดสินใจ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาของเด็ก

อรุณี หรคาล (2536) กล่าวว่าสรุปไว้ว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองหมายถึงการที่ ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กและการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กด้วย การใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวผู้ปกครองอาจทำได้ด้วยตนเองหรือให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กได้

ฉันทนา ภาคบงกช (2537) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง การที่ ผู้ปกครองให้ความร่วมมือ ในการช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องและสอดคล้องกับทาง โรงเรียนหรือศูนย์เด็ก

โดยสรุปการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง การที่ผู้ปกครองเข้ามาช่วยเหลือ กิจกรรมของโรงเรียน ห้องเรียน โดยอาจเข้ามาเป็นผู้ปกครองอาสา เข้ามาจัดกิจกรรมหรือ สนับสนุนงานในห้องเรียนของลูก เพื่อให้ลูกเกิดความมั่นใจและในขณะเดียวกันผู้ปกครองได้เรียนรู้วิธีการต่างๆจากครูหรือนักวิชาชีพเพื่อไปพัฒนาลูกที่บ้านได้

4.2 บทบาทของผู้ปกครองในการสนับสนุนเด็กพิเศษ

Radin (1982 อ้างถึงใน Seefeldt & Barbour, 1986) ได้กล่าวถึง กระบวนการของการ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับเด็กว่ามีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กดังนี้

- 1) พ่อแม่เป็นตัวอย่างรูปแบบความประพฤติแก่เด็ก เด็กจะเลียนแบบพฤติกรรมผู้ใหญ่โดยที่ผู้ใหญ่อาจจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ
- 2) พ่อแม่บอกหรืออธิบายสิ่งที่เด็กต้องทำหรือไม่ควรทำ
- 3) พ่อแม่กำหนดคกฏของบ้าน ซึ่งแสดงถึงสิ่งที่เด็กต้องปฏิบัติตามและมีการคิด

ตามผล

- 4) พ่อแม่ใช้ระบบการให้รางวัลและการติดตามผล
 - 5) พ่อแม่ใช้เทคนิควิธีเป็นขั้นตอน แสดงให้เห็นพฤติกรรมของเด็กซึ่งอาจทำให้เด็กละอายรู้สึกผิด การชี้แจงเหตุผล เพื่อให้เด็กเปลี่ยนพฤติกรรม
 - 6) พ่อแม่จัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสติปัญญาเด็ก วัสดุสิ่งของที่พ่อแม่จัดหามาให้ได้แก่ ของเล่น เสื้อผ้า อาหาร อุปกรณ์การเรียนรู้
- กระบวนการหกประการข้างต้น จะถูกนำมาใช้แตกต่างกันไปตามความแตกต่างของเด็กสถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจของครอบครัว ตลอดจนเจตคติ ค่านิยมของพ่อแม่และความเจริญทางเทคโนโลยี

4.3 บทบาทของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับบุตร

Gordon (1968) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของผู้ปกครองในการศึกษาเบื้องต้นของเด็กซึ่งมีความแตกต่างในหลายระดับดังนี้

- 1) ผู้ปกครองในฐานะผู้ชม
- 2) ผู้ปกครองในฐานะที่เป็นที่พึ่ง
- 3) ผู้ปกครองในฐานะที่เป็นครู
- 4) ผู้ปกครองในฐานะที่เป็นผู้ช่วยเหลือ
- 5) ผู้ปกครองในฐานะผู้สนับสนุนในการจัดหาอุปกรณ์
- 6) ผู้ปกครองในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจของเด็ก

Hoing (1987) ได้กล่าวถึงบทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองในการส่งเสริมลูกของตนไว้ว่า

- 1) ผู้ปกครองจะต้องรู้ว่าตนเองเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด ในการช่วยให้เด็กได้มีการพัฒนา เป็นผู้ที่มิบทบาทในการช่วยให้เด็กรู้จักตนเอง รู้จักมีความสนใจ มีความสามารถในการแสดงออกและการรับฟังด้วยการให้ของเล่น ฝึกการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าอย่างเหมาะสม ผู้ปกครองต้องรู้จักเลือกของเล่นและของใช้ที่เหมาะสมให้กับเด็ก จะช่วยเด็กในการพัฒนาความสามารถได้มาก
- 2) ผู้ปกครองต้องมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็กแต่ละช่วงวัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทุกๆด้านของเด็ก และเห็นความสำคัญของพัฒนาการมากขึ้น
- 3) ผู้ปกครองต้องการเครื่องมือทางภาษา เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งในการที่ผู้ปกครอง ต้องสื่อสารทางภาษากับเด็กที่ยังไม่รู้ภาษามากนัก เครื่องมือสื่อสารทางภาษาจะช่วยในการเรียนรู้ของเด็ก ให้เด็กสนุกกับการเรียนรู้ และมีทัศนคติที่ดีต่อประสบการณ์ที่ได้รับ

4) บ้านเป็นแหล่งประสบการณ์ที่สำคัญของเด็ก ผู้ปกครองต้องรู้ถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรมประจำวันในบ้านให้แก่เด็ก ได้ใช้เป็นแหล่งกระตุ้นการเรียนรู้และให้เด็กมีโอกาสได้แก้ปัญหา รวมทั้งเป็นการให้ประสบการณ์ทางสังคม เช่น การทำอาหาร การจับคู่ถุงเท้า ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเด็กได้

5) ทักษะในการสังเกต ทำให้ผู้ปกครองมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้ปกครองจะต้องรู้จักสังเกตการเจริญเติบโตของเด็กในทุกๆด้าน จะทำให้เข้าใจเด็กมากขึ้น และเป็นแนวทางในการช่วยเหลือหรือส่งเสริมเด็กให้พัฒนาต่อไป โดยเฉพาะในด้านความสามารถของเด็กและ ความพร้อม

โดยสรุปบทบาทของผู้ปกครองในการสนับสนุนเด็กพิเศษ หมายถึงการที่พ่อแม่ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ให้เด็กพิเศษอย่างหลากหลายตามความสามารถของแต่ละบุคคล

4.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง

นักการศึกษาได้ทำวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการให้การศึกษาต่อลูกของพ่อแม่ตลอดจนผลที่เกิดขึ้นแก่เด็กไว้เป็นจำนวนมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมของพ่อแม่ในโครงการ Parent Education Follow Though Model ของ Ira Gordon แห่งมหาวิทยาลัยฟลอริดา มี 6 ประการ (Rhine,1981)

- 1) บทบาทในการสอนลูกของคนที่บ้านอย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) รับจ้างทำงานที่โรงเรียน ทำหน้าที่เป็นครู
- 3) มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาด้านการจัดการศึกษา
- 4) เป็นผู้เรียนจากการสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นในโรงเรียน การพบปะบุคลากรของโรงเรียนและการร่วมกิจกรรมต่างๆ
- 5) เป็นผู้มีส่วนรับฟังและดูแลสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นเช่นเดียวกับข้อ 4
- 6) ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วย และอาสาสมัครในห้องเรียน

พ่อแม่ที่เข้าร่วมโครงการของ Gordon ดังกล่าวข้างต้น ส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ การร่วมโครงการนี้จะต้องผ่านการคัดเลือกและได้รับการฝึกอบรมก่อนการปฏิบัติงาน ผลการทดลอง พบว่า เด็กที่อยู่ในโครงการนี้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเด็กที่อยู่ในกลุ่มควบคุม

Colman et al.,(1966) ได้ศึกษาตัวแปรที่สัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก โดยศึกษาเด็กชั้นเกรด 1, 3, 6, 9 และ 12 จำนวน 600,000 คน ใน 400 โรงเรียน ได้ผลสรุปสำคัญสองประการ

1) ความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กเป็นผลเบื้องต้นจากความแตกต่างของข้อมูลทางครอบครัว ส่วนความแตกต่างด้านคุณภาพของครู หลักสูตรและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านกายภาพมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

2) ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของครอบครัวด้าน การศึกษาและเศรษฐกิจกับระดับความสามารถทางวิชาการของนักเรียนจะมีเพิ่มขึ้น ในขณะที่เด็กเรียนระดับสูงขึ้นในระดับประถมศึกษา

นอกจากการวิจัยของโคลแมนและคณะแล้วยังมีผลงานวิจัยอีกจำนวนมากที่สนับสนุนแนวคิดที่ว่า ความสนใจและการมีส่วนร่วมในการศึกษาของพ่อแม่ที่มีต่อลูก ทำให้เด็กมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น Rupp (1969) ค้นพบว่าเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่1ในฮอลแลนด์ที่มีผลการเรียนดีจะมีพ่อแม่ที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งรวมถึง การอ่านหนังสือให้ลูกฟัง การเล่นเกม การหาของเล่นและหนังสือมาให้ รวมทั้งการกระตุ้น ให้เด็กตอบคำถามที่ขึ้นต้นด้วยคำว่าทำไม พ่อแม่เหล่านี้ จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน สนับสนุน ให้เด็กไปโรงเรียนตามปกติ แสดงบทบาทเป็นผู้ให้การศึกษแก่ลูก สอนทักษะเบื้องต้นต่างๆ พาเด็กไปสถานที่ที่น่าสนใจและเข้าร่วมในเหตุการณ์สำคัญ หรือวันพิเศษ Rupp เสนอแนะให้ครูไปเยี่ยมบ้านเป็นครั้งคราว ซึ่งจะช่วยพัฒนาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมที่บ้านของเด็กได้

Floyd (1994) ได้พัฒนาโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการอ่านหนังสือของเด็กวัยอนุบาลตามแนวการสอนภาษาธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการสอนภาษาแบบธรรมชาติมากขึ้นช่วยให้ผู้ปกครองได้รับความสะดวกมากขึ้นในการทำกิจกรรมร่วมกับลูกที่บ้านและเพื่อให้ผู้ปกครองมีความสามารถในการเลือกหนังสือที่มีคุณภาพมาใช้กับลูกในระหว่างการทดลอง 12 สัปดาห์ผู้ปกครองได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับวิธีการสอนภาษาธรรมชาติ หลังจากการประชุมปฐมนิเทศผู้ปกครองและเด็กจะอ่านหนังสือร่วมกันที่บ้าน และความรู้ที่ได้รับมาใช้กับกิจกรรมการอ่าน ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินโปรแกรมได้จากแบบสอบถาม แบบสำรวจ และบันทึกที่ผู้ปกครองตอบกลับมาทุกสัปดาห์

ธีรภัทร์ เจริญดี (2542) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเขตการศึกษา 11 โดยศึกษาใน 4 ด้าน คือ ด้านงานวิชาการ โรงเรียน ด้านงานบริหาร โรงเรียน ด้านพัฒนานักเรียน ด้านการติดต่อสื่อสาร พบว่าด้านวิชาการ โรงเรียน ผู้ปกครองมีการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในโรงเรียน ระดับปานกลาง และมีความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในโรงเรียนในระดับมาก ด้านงานบริหารของโรงเรียนผู้ปกครองมีการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในโรงเรียน ในระดับปานกลางและมีความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับมาก ด้านการพัฒนานักเรียน ผู้ปกครองมีการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในโรงเรียนในระดับปานกลางและมีความคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับมาก ด้านการติดต่อสื่อสาร ผู้ปกครองมีการปฏิบัติในการมีส่วนร่วมในโรงเรียนในระดับปานกลางและคาดหวังที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในระดับมาก

พิมพา ตามี (2536) ศึกษาความต้องการของผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนประถมศึกษาด้วยแบบสอบถามกับผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 212 คน พบว่าผู้ปกครองต้องการให้โรงเรียนปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง ปรับปรุงอาคารเรียน การเอาใจใส่ของครูและผู้บริหาร วัสดุอุปกรณ์ การจัดกิจกรรมกีฬา และสภาพแวดล้อม โดยผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมในการเป็นคณะ โรงเรียน ร่วมกำหนดนโยบาย วางแผนการปฏิบัติงานของโรงเรียน

สุพิทยา แก้วมณี (2538) ได้ศึกษาเรื่องความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครองในการพัฒนานักเรียนประถมศึกษาที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเรียนร่วมในโรงเรียนประถมศึกษา ในกรุงเทพมหานครปี พ.ศ.2538 พบว่าความร่วมมือระหว่างครูกับผู้ปกครองด้านการเตรียมการและวางแผน การจัดโปรแกรมการเรียนร่วม พบว่าครูส่วนใหญ่ ไม่ได้เตรียมและการวางแผน เพราะโรงเรียนไม่มีนโยบาย ด้านการดำเนินการตามแผน พบว่าครูดำเนินการอย่างไม่เป็นทางการ มีการประสานงานกันน้อยทำให้ครูและผู้ปกครองรับรู้การปฏิบัติงานของอีกฝ่ายไม่ถูกต้องและดำเนินการไม่สอดคล้องกัน ด้านการติดตามประเมินผล พบว่า ครูและผู้ปกครองมีการปรึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของนักเรียนน้อยโดยมักสนใจเฉพาะเด็กมีปัญหาเท่านั้นและด้านการส่งเสริมและสนับสนุน พบว่า ครูทั้งหมดได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครองในการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษที่ลูกของตนมีส่วนร่วมอยู่ด้วย

5. การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง

5.1 ความหมายของการให้ความรู้ผู้ปกครอง

อรุณี หรดาต (2536) กล่าวไว้ว่า การให้ความรู้ผู้ปกครองเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้ปกครองมีความรู้ เจตคติ และทักษะในการพัฒนาตนให้เป็นผู้ปกครองที่มีประสิทธิภาพ

การให้ความรู้ผู้ปกครอง (Parent Education) หมายถึง การจัดการศึกษาที่จะช่วยให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็ก วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก แนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก ตลอดจนการดำเนินชีวิตครอบครัว ในวิถีทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในความหมายของผู้วิจัย หมายถึง การบอก การแนะนำ ตลอดจนการใช้เทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

5.2 ความสำคัญของการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง

White (1974 อ้างถึงใน หรรษา นิลวิเชียร, 2535) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการให้การศึกษาแก่พ่อแม่ด้วยเหตุผลที่ว่าเด็กต้องการการเลี้ยงดูที่ถูกต้องตั้งแต่แรกเกิดซึ่ง ไวท์ สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กไว้สี่ประการ คือ ในเด็กแรกเกิดถึงอายุ 3 ปีคือ เด็กจะมีพัฒนาการทางภาษาอย่างรวดเร็วและส่งผลถึงพัฒนาการทางด้านอื่นด้วย เด็กจะมีความอยากรู้อยากเห็นและต้องการเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัว มิใช่การเรียนรู้เนื้อหาทางวิชาการเท่านั้น ในขณะที่เด็กมีพัฒนาการทางสังคมจะส่งผลถึงพัฒนาการทางสติปัญญาด้วย เด็กจะมีสติปัญญาขั้นพื้นฐาน

Godon (19780 อ้างถึงBerger, 1995) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียน มีอิทธิพลต่อเด็กการบันทึกกิจกรรมสำคัญของโรงเรียน การมีทัศนคติที่ดีขึ้นของครอบครัว เขา กล่าวถึงโปรแกรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งแสดงออกถึงความเชื่อในครอบครัว เชื่อในความสามารถในการเรียนรู้ของผู้ปกครอง ยอมรับข้อมูลที่จะช่วยเหลือครอบครัว ผู้ปกครองต้องการรู้ว่าจะช่วยเหลือเด็กลดความขัดแย้งและยุ่งเหยิงได้อย่างไรคุณแจสำคัญที่จะช่วยให้ผู้ปกครองเรียนรู้วิธีการจัดการกับเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การให้ความรู้กับผู้ปกครอง การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในชั้นเรียนดำเนินการ โดยที่ปรึกษาใน โรงเรียนประถมศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครองทำให้การให้คำปรึกษามีประสิทธิภาพ

ฉันทนา ภาคบงกช (2528) กล่าวว่า การให้ความรู้ผู้ปกครองจะช่วยลดปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก นอกจากนี้

นี้การให้ความรู้ผู้ปกครองยังช่วยที่บ้านและโรงเรียนให้มีความเข้าใจตรงกันในการส่งเสริมให้เด็กพัฒนาไปในทิศทางที่เหมาะสม มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันทำให้เด็กไม่ต้องประสบปัญหาความขัดแย้งระหว่างครูและผู้ปกครอง

สรุปได้ว่าการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก การที่พ่อแม่มีความรู้ ความเข้าใจในปัญหาและความต้องการของเด็กจะช่วยให้พ่อแม่คิดวิธีการส่งเสริมพัฒนาการลูกได้และลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆลงได้

5.3 ประโยชน์ของการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง

พ่อแม่ ผู้ปกครอง จึงมีบทบาทสำคัญ ในการอบรมเลี้ยงดู ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาเด็กให้เจริญงอกงามตามลำดับพัฒนาการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

การให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครองเข้าใจเกี่ยวกับตัวเด็ก วิธีการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็กได้อย่างเหมาะสม การเข้าร่วมกิจกรรม การให้ความรู้ผู้ปกครอง มีความสำคัญมากต่อผู้ปกครอง (Lyons , Robbins and Smiths, 1983) สรุปไว้ ดังนี้

- 1) ช่วยให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้ปกครองเข้าใจพฤติกรรมของเด็ก ได้ดียิ่งขึ้น
- 2) ช่วยให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การเตรียมความพร้อมและการส่งเสริมพัฒนาการเด็กอันจะนำไปสู่การประพฤติกี่ถูกต้องและเหมาะสมต่อไป
- 3) ช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงผลของการกระทำหรือพฤติกรรมของตนเองที่มีต่อเด็ก อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองได้อย่างเหมาะสม
- 4) ช่วยให้ผู้ปกครองได้เข้าใจเกี่ยวกับหลักการจัดการศึกษา ในระดับประถมศึกษา ประเภท วิธีจัดกิจกรรมและประสบการณ์ที่เหมาะสมกับเด็ก
- 5) ช่วยให้ผู้ปกครองมีความรู้และฝึกทักษะเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้าน ที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของครอบครัวให้เป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม
- 6) ช่วยให้ผู้ปกครองเข้าใจถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและผู้ปกครองซึ่งจะมีผลต่อตัวเด็ก โดยตรง

5.4 หลักและแนวคิดในการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง

Herbarch (1968) ได้สรุปหลักการและแนวคิดในเรื่องการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองดังนี้ ผู้ปกครองสามารถเรียนรู้ได้ ในเรื่องที่ต้องการที่จะเรียนรู้และเรียนรู้ได้ดีที่สุดในเรื่องที่ตนเองสนใจ การเรียนรู้จะมีความหมาย ถ้าเนื้อหาสาระที่เรียนรู้นั้นเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการประสบการณ์ใกล้ตัวของผู้ปกครอง ผู้ปกครองจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดถ้ามีอิสระที่จะตอบสนองต่อสถานการณ์ด้วยตัวของเขาเอง การศึกษาของผู้ปกครองเป็นเรื่องของการให้ประสบการณ์ทางอารมณ์มากเท่ากับการให้ประสบการณ์ทางสติปัญญา ผู้ปกครองสามารถจะเรียนรู้จากกันและกันได้

การศึกษาสำหรับผู้ปกครองเป็นเรื่องของการให้พื้นฐานของประสบการณ์อย่างใหม่แก่ผู้ปกครอง การสอนผู้ปกครองเด็กพิเศษ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่สมควรคำนึงถึงหลักในการสอนผู้ใหญ่ ซึ่งมีทฤษฎีการสอนผู้ใหญ่ 4 ประการ ที่มีความสำคัญและเป็นความเชื่อที่ได้รับการยอมรับว่าแตกต่างจากการสอนเด็ก (สุวรรณ วัฒนวงศ์, 2545)

1) การเปลี่ยนแปลงค่านิยม โนภาพแห่งตน (Changes in self- concept)

บุคคลเจริญเติบโตและบรรลุนิติภาวะ ไปสู่มโนภาพแห่งตน จากการอาศัยพึ่งพาคูคณอื่นๆ ในวัยเด็กและนำไปสู่การเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น คาดว่าบุคคลที่บรรลุความสำเร็จในด้าน มโนภาพแห่งตน ในการนำตนเอง คือ ลักษณะทางจิตวิทยาของการเป็นผู้ใหญ่และสิ่งสำคัญ คือต้องพยายามให้ผู้ใหญ่เห็นทิศทางของตนเอง ในการเรียนการสอนมากที่สุด

2) บทบาทแห่งประสบการณ์ (The role of experince)

บุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้วได้สะสมประสบการณ์ที่กว้างขวางและประสบการณ์นั้นนับได้ว่า “แหล่งที่มีคุณค่าสูงยิ่งสำหรับการเรียนรู้” เป็นการช่วยขยายโลกทัศน์สำหรับผู้ใหญ่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3) ความพร้อมในการเรียน (Readiness to learn)

ความพร้อมในการเรียนรู้เป็นผลมาจากการพัฒนาทางชีวภาพและแรงกดดันทางด้านความต้องการเกี่ยวกับวิชาการ คือการสอนผู้ใหญ่ที่เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้หากเขาต้องการ

4) การทำให้การเรียนรู้มีความเหมาะสม (Orientation to learning)

ผู้ใหญ่ที่เข้ามาเรียนเพราะขาดความรู้และประสบการณ์ในการแก้ปัญหาปัจจุบัน จึงมีความต้องการในการนำความรู้ไปใช้ในอนาคตอันใกล้หรือโดยเร็วที่สุด

นอกจากทฤษฎี 4 ประการแล้ว Knows (1978 อ้างถึงใน สุวรรณ วัฒนวงศ์, 2545) ยังได้สรุปและเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนของผู้ใหญ่เพิ่มเติมจากแนวคิดของเขา โดยกำหนดข้อตกลง 3 ข้อ และหลักการสอน 12 ข้อ (อุ้นตนา นพคุณ, 2527) ดังนี้

เงื่อนไขการเรียนรู้

(Conditions of learning)

ผู้เรียนรู้สึกต้องการจะเรียนรู้

สภาพและสิ่งแวดล้อมใน
กิจกรรมการเรียนรู้ให้ความสะดวก
สบายมีบรรยากาศเป็นกันเองไว้วาง
ใจเคารพและช่วยเหลือซึ่งกันและ
กัน

มีอิสระในการแสดงออกและยอมรับ
ว่าบุคคลนั้นมีความแตกต่าง

ผู้เรียนรู้ว่าเป้าหมายของ
กิจกรรมการเรียนรู้คือเป้าหมายการ
เรียนรู้ของตนผู้เรียนเข้าร่วมกระบวนการ
การเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นใช้
ประสบการณ์ของผู้เรียน

หลักการสอน

(Principle of Teaching)

1. ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนรู้ว่าเขามีโอกาสที่จะพัฒนาตนเอง
2. ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนสามารถกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน
3. ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนวิเคราะห์ช่องว่างระหว่างสิ่งที่เขาต้องการและระดับความสามารถที่เขามีอยู่
4. ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาชีวิตประจำวันและช่องว่างที่ผู้เรียนขาดความสามารถบางประการ
5. ผู้สอนจัดสภาพสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้ผู้เรียนสะดวกสบายเป็นกันเอง เช่น การจัดที่นั่งให้สูบบุหรี่ เครื่องดื่ม มีแสงพอดีการถ่ายเทอากาศ ฯลฯ
6. ผู้สอนเห็นว่าผู้เรียนมีคุณค่ายอมรับและเคารพความคิดเห็นของผู้เรียน
7. ผู้สอนพยายามสร้างบรรยากาศของความร่วมมือความไว้วางใจซึ่งกันและกันระหว่างผู้เรียน โดยส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มและพยายามไม่ให้เกิดการแข่งขันชิงดีชิงเด่น
8. ผู้สอนทำตัวเสมือนผู้เรียนคนหนึ่งที่สามารถจะเป็นแหล่งการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มได้
9. ผู้สอนให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้
10. ผู้สอนให้ผู้เรียนทราบวัตถุประสงค์ในการจัดและการเลือกสื่อการสอนและให้ผู้เรียนเข้าร่วมตัดสินใจวิธีการและสื่อประเภทใดเหมาะสมที่สุดในการสอน
11. ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนรวมตัวเข้ากลุ่มเพื่อทำกิจกรรม เช่น ทำรายงานกลุ่ม หรือรายงานส่วนตัว
12. ผู้สอนใช้วิธีการให้ผู้เรียนอภิปรายกลุ่มเล่นบทบาทสมมติหรือกรณีเฉพาะเพื่อให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ส่วนตัวของแต่ละคนมาใช้เป็นแหล่งทรัพยากรของการเรียนรู้

นอกจากทฤษฎีเบื้องต้น 4 ประการแล้ว Knowles ยังได้สรุปและเสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนของผู้ใหญ่เพิ่มเติมจากแนวคิดของ Carl Roger และ Allen Tough โดยกำหนดข้อตกลง 3 ข้อ และหลักการสอน 12 ข้อ (อุ้นตา นพคุณ , 2527) ดังนี้

1) ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้ (adults can learn)

จากการศึกษาของ Thomdike เกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้และสติปัญญาของผู้ใหญ่สรุปได้ว่า ผู้ใหญ่สามารถเรียนรู้ได้ และความสามารถหรือสติปัญญาของผู้ใหญ่จะลดลงเล็กน้อยตามอายุ

2) การเรียนรู้เป็นกระบวนการภายใน (learning is an internal process)

จากการศึกษาและวิจัยหลาย ๆ เรื่องเกี่ยวกับการเรียนรู้ พบว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการ ภายในตัวของผู้เรียนที่ผู้เรียนจะควบคุมและใช้ทั้งสติปัญญา อารมณ์ และร่างกายของตนเองในการเรียนรู้ในเชิงจิตวิทยาอาจกล่าวได้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการตอบสนองความต้องการ (need-meeting) และการบรรลุเป้าหมาย (goal-striving) ทั้งนี้หมายความว่า ผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้เรียนรู้ได้คราบเท่าที่เขาคิดว่า เขาต้องการจะเรียนรู้ และการเรียนรู้จะช่วยให้เขาบรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง และเขาจะใช้แหล่งการเรียนรู้ที่มีอย่างคุ้มค่า

3) มีเงื่อนไขการเรียนรู้และหลักการสอนที่ดีกว่า (there are superior condition of learning and principles of teaching)

นอกจากนี้ Knowles ได้แสดงการเลือกเทคนิคให้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดขึ้น ดังนี้ (รัตนา พุ่มไพศาล 2523 , อุ้นตา นพคุณ 2527)

ประเภทของพฤติกรรมที่ต้องการ (Type of Behavioral Outcome)	เทคนิคที่เหมาะสมที่สุด (Most Appropriate Techniques)
<u>ความรู้</u> (Knowledge) การสรุปทั่วไปเกี่ยวกับประสบการณ์ การช้อยข้อมูลในตัวผู้เรียน	การบรรยาย โทรทัศน์ ใ้ว่าที่ สนทนา การสัมภาษณ์ การอภิปรายเป็นคณะ การสัมภาษณ์โดยกลุ่ม และการ อภิปรายกลุ่ม
<u>ความเข้าใจ</u> (Understanding) การประยุกต์ข้อมูลและสรุปทั่วไป	การอภิปรายกลุ่ม ภาพยนตร์ ภาพเคลื่อนไหว การบันทึกการ อภิปรายโดยยึดตำราเป็นหลัก การอ่าน การสาธิต ภาพยนตร์ การแสดงละคร การวิพากษ์วิจารณ์ การละเล่น
<u>ทักษะ</u> (Skill) การผนวกวิธีการใหม่ ๆ เข้ากับการปฏิบัติ	การให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรม บทบาทสมมติ การ อภิปราย การแก้ปัญหาด้วยกรณีเฉพาะ การละเล่น การ ฝึกหัด การทำแบบฝึกหัด การทวควิชา

ประเภทของพฤติกรรมที่ต้องการ (Type of Behavioral Outcome)	เทคนิคที่เหมาะสมที่สุด (Most Appropriate Techniques)
<u>เจตคติ (Attitude)</u> การยอมรับเอาความรู้สึกใหม่ๆ เข้ามาสู่ ตัวเองด้วยความรู้สึกละและประสบการณ์	กลุ่มแลกเปลี่ยนประสบการณ์ บทบาทสมมติ กรณีเฉพาะ และการ ทำแบบฝึกหัดที่ไม่ต้องใช้ การอภิปราย การโต้แย้ง การสนทนา อภิปราย กลุ่ม โทรทัศน์ การบรรยาย การเทศนา
<u>ค่านิยม (Value)</u> การยอมรับและลำดับความสำคัญของ ค่านิยม ต่างๆ	ภาพยนตร์ การแสดง ละคร กลุ่มแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ บทบาทสมมติ
<u>ความสนใจ (Interests)</u> ความพอใจที่ได้เห็นได้รับรู้กิจกรรมใหม่	โทรทัศน์ การสาธิต ภาพยนตร์ ภาพเคลื่อนไหว การแสดงละคร กลุ่มแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ นิทรรศการ ทัศนศึกษา แบบฝึกหัดที่ไม่ต้องใช้ การอภิปราย

พรรณิภา สันติพงษ์ (2526) ได้เสนอหลักการ ในการทำโครงการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองไว้
3 ประการ คือ

- 1) โครงการที่จัดขึ้น ควรให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปกครองและเด็กมากที่สุด
- 2) โครงการที่จัดขึ้นควรสนองความต้องการ ความสนใจและปัญหาของเด็กแต่ละ
 กลุ่ม
- 3) การจัดโครงการให้การศึกษาแก่ผู้ปกครอง ควรนำบุคคลจากหลายๆฝ่ายเข้ามา

สาระการเรียนรู้ที่ผู้ปกครองควรรู้

ริค การ์ดเนอร์และมาลเลอร์ (1987) ได้สรุปข้อมูลที่พ่อแม่ควรรู้และครูควรจัดไว้ใน
โปรแกรมครอบครัวศึกษามีดังนี้

- 1) คุณค่าของการเล่นและกิจกรรมสำหรับเด็ก โดยเน้นให้เด็กได้สัมผัสสิ่งของ
 และสำรวจให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้
- 2) ชนิดของวัสดุสำหรับเล่นและโอกาสที่ควรให้เด็กเล่น ตามระดับอายุและระดับ
 พัฒนาการ เน้นวัสดุต่างๆ ให้เด็กได้แสดงบทบาท สร้างสรรค์ และเครื่องมือที่สามารถจัดทำเองได้
- 3) วิธีช่วยเด็กให้พัฒนาความสามารถในการพูด รวมถึงการสนทนากับเด็ก การหา
 หนังสือมาให้เด็กอ่าน หรืออ่านให้เด็กฟัง การเล่านิทาน

4) ความรู้เกี่ยวกับวิธีการเรียนของเด็ก คุณค่าของการตอบคำถามเด็ก การช่วยให้เด็กตั้งคำถาม และการช่วยให้เด็กค้นพบตัวเอง

5) เข้าใจวิธีการช่วยให้เด็กพัฒนา เช่น การให้คำแนะนำในทางบวก ให้ประสบการณ์ที่เหมาะสม ให้ความสำคัญอย่างเพียงพอ เตรียมให้เด็กรับสถานการณ์ที่ยากขึ้น แสดงบทบาทการช่วยเหลือมากกว่าการวิพากษ์วิจารณ์

6) การช่วยให้เด็กแยกความจริงและความฝันออกจากกัน แต่ยังคงสนุกสนานกับการใช้จินตนาการ

7) การแสดงความรู้สึกออกมาเป็นคำพูด

8) คุณค่าของการเล่นกับเพื่อน และการช่วยให้เด็กเข้ากับเพื่อน ได้

9) ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและความเจริญงอกงามของเด็กและความแตกต่างระหว่างบุคคล

10) เข้าใจขั้นตอนพัฒนาการทางสติปัญญา การสร้างมโนทัศน์ คุณค่าของจินตนาการในกระบวนการคิด และการจัดประสบการณ์หลากหลาย เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามทางสติปัญญา

นิภา ทองไทย (2525) ได้สรุปสาระที่ผู้ปกครองควรรู้ไว้ดังนี้ว่า

- 1) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ผู้ปกครองประสบอยู่
- 2) เป็นเรื่องที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้
- 3) เป็นสิ่งที่สามารถปฏิบัติได้ง่ายและมีวิธีการให้เลือกปฏิบัติหลายวิธี
- 4) เป็นเรื่องที่เหมาะสมกับพื้นฐานและสภาพแวดล้อมของผู้ปกครอง

5.5 รูปแบบของการให้ความรู้

การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองสามารถทำได้อย่างหลากหลาย แต่สามารถแบ่งออกเป็นวิธีใหญ่ได้สองวิธี คือ แบบเป็นทางการ (Formal) กับแบบไม่เป็นทางการ (Informal) โปรแกรมการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองจัดอยู่ในสองลักษณะ คือ การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองที่ยึดโรงเรียนหรือหน่วยงานเป็นฐาน (Center Based) และการให้ความรู้ผู้ปกครองที่ยึดบ้านเป็นฐาน (Home Based)

5.5.1 การให้ความรู้โดยใช้สถาบันเป็นฐาน (Center based)

การให้ความรู้ ทักษะ และเจตคติต่อการพัฒนาตนเองให้เป็นพ่อแม่ที่มีประสิทธิภาพในการเลี้ยงดูลูกนั้น ผู้วางแผนโปรแกรมอาจใช้วิธีจัดศูนย์การเรียนรู้ที่โรงเรียนและจัดกิจกรรมหลายรูปแบบ ดังข้อเสนอแนะของ เบอร์เกอร์ (Berger, 1987) คือ

1) การประชุม โต๊ะกลม (Round Table) เป็นการประชุมที่ไม่เป็นทางการ ผู้เข้าประชุมสามารถพูดได้อย่างอิสระ ผู้เข้าประชุมทุกคนมีส่วนร่วมในการประชุมตลอด ผู้นำอภิปรายต้องไม่แสดงความคิดเห็นแต่เพียงผู้เดียว พยายามควบคุมการอภิปรายตามหัวข้อที่ตั้งไว้ และผู้นำอภิปรายมีหน้าที่สรุปในตอนท้าย ลักษณะการจัดประชุม ควรให้สมาชิกได้มองเห็นหน้ากัน อาจจัดเก้าอี้เป็นวงกลม ครึ่งวงกลม หรือนั่งล้อมรอบโต๊ะ หัวข้อที่นำมาประชุม ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม กิจกรรมวันฝนตก ความประพฤตินที่เหมาะสม อิทธิพลของโทรทัศน์ที่มีต่อเด็ก ความขัดแย้งระหว่างพี่น้อง ฯลฯ

2) การประชุมวงกลมซ้อน (Concentric Circle) เป็นการประชุมที่คล้ายกับการประชุมโต๊ะกลม โดยผู้ที่ประชุมวงกลมใน อาจมี จำนวน 6-8 คน หรือครึ่งของผู้เข้าประชุมทั้งหมด ผู้ที่นั่งวงกลมนอกทำหน้าที่เป็นผู้ฟัง เมื่อเสร็จการประชุมอาจมีการผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้ฟัง ในช่วงเวลาหลังจากกลุ่มวงในอภิปรายเสร็จ ผู้นำอภิปรายจะเปิดโอกาสให้ผู้นั่งวงกลมนอกมีส่วนร่วม

3) การประชุมกลุ่มย่อย (Buzz Sessions) เป็นกลุ่มที่มีขนาดพอเหมาะที่เอื้อต่อการให้ทุกคนมีส่วนร่วม จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมน้อยที่สุด 2 คน มากที่สุด 6 – 8 คน เวลาที่ใช้ในการอภิปรายจะเป็นช่วงสั้นๆ ประมาณ 5 - 6 นาที การประชุมชนิดนี้อาจใช้ก่อนการประชุมกลุ่มใหญ่หรือใช้หลังการประชุมโต๊ะกลม

4) การระดมพลังสมอง (Brainstorming) การระดมพลังสมอง เป็นวิธีการที่สมาชิกกลุ่มทุกคน ได้มีโอกาสอภิปราย แสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและทั่วถึง โดยไม่ต้องเกรงว่าความคิดของตนจะไม่ได้รับการยอมรับ กลุ่มจะแสดงออกถึงความคิดหลากหลาย หลังจากนั้นจึงจะมีการวิเคราะห์ด้านคุณภาพและลดจำนวน คงเหลือเฉพาะหัวข้อที่ได้รับการคัดเลือกแล้ว การระดมพลังสมอง นอกจากจะมีคุณค่าทางด้านการกระตุ้นความคิด การหาวิธีแก้ปัญหาหลายๆวิธี แล้วยังมีคุณค่าทางสังคมและอารมณ์อีกด้วย

5) การประชุมปฏิบัติการและศูนย์ปฏิบัติการ (Workshops and Centers) เป็นวิธีการให้พ่อแม่ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอีกวิธีหนึ่ง คือ การจัดประชุมปฏิบัติการโดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้เข้าประชุมได้ฝึกปฏิบัติจริง เช่น การทำภาพต่อ การทำของเล่น การทำแบบฝึกคณิตศาสตร์ การวาดภาพระบายสี การปั้น การแต่งเพลง การเขียนกลอน ส่วนศูนย์ปฏิบัติการนั้นเป็นศูนย์ที่จัดไว้ตามมุมห้อง พ่อแม่ผู้ปกครองสามารถชมนิทรรศการ การสาธิต หรือ คู่มือ

วิดีโอ เกี่ยวกับ โปรแกรม หัวข้อที่ควรจัด ได้แก่ กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมศิลปะ การทำหนังสือ การเล่นเกมและของเล่น กิจกรรมคณิตศาสตร์ที่บ้าน กิจกรรมวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

6) การสังเกตและทัศนศึกษา (Observations and Field Trips) การสังเกต พฤติกรรมเด็กในชั้นเรียน และการไปทัศนศึกษาในสถานที่ต่างๆ ช่วยให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก การแสวงหาแหล่งความรู้สำหรับเด็ก รวมทั้งแนวทางแก้ปัญหาและการช่วย ส่งเสริมความเจริญงอกงามของเด็ก การสังเกตและการทัศนศึกษา ควรมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีการวางแผนล่วงหน้าและการประเมินผลหัวข้อในการสังเกต

7) บทบาทสมมติ (Role Playing) ผู้เข้าร่วมแสดงบทบาทสมมติ จะแสดงบทบาทที่ได้รับมอบหมาย ใช้เพื่อแสดงปัญหาที่เกิดขึ้น หรือให้ผู้ดู ได้ตระหนักถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ผู้แสดงอาจสามารถใช้อารมณ์ความรู้สึกได้อย่างเต็มที่ หลังการแสดงอาจมีการสนทนา อภิปราย เพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหาหรือเพื่อการตัดสินใจ

8) การแสดงละคร (Dramatizations) ละครที่นำมาแสดง อาจเป็นละครที่ สมาชิกเขียนบทขึ้นมาเองหรือจากบริษัท โฆษณา องค์กรต่างๆ มีจุดประสงค์เพื่อนำไปสู่การสนทนา อภิปราย นอกจากจะใช้คนแสดงแล้ว อาจใช้หุ่นประเภทต่างๆ แทนก็ได้ หัวข้อที่นำมาแสดง ได้แก่ เหตุการณ์วิกฤติในครอบครัว วิธีแก้ปัญหาเด็กคือ เป็นต้น

9) การอภิปราย (Panel) ผู้อภิปรายประกอบด้วยสมาชิก 4-6 คน อภิปรายใน หัวข้อแนวคิดเดียวกัน ผู้นำอภิปรายมีหน้าที่แนะนำผู้ร่วมอภิปราย เสนอหัวข้อ ตั้งคำถาม ให้ผู้ร่วม อภิปรายแสดงความคิดเห็นและกระตุ้นให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม โดยการให้ผู้ฟังตั้งคำถาม หัวข้อใน การอภิปราย ได้แก่ วิธีสอนใหม่ๆ การพัฒนาเด็ก เด็กที่มีความต้องการพิเศษ ฯลฯ

10) โต้วาที (Debate) การโต้วาทีควรจัดในหัวข้อที่มีมุมมองทั้งด้านประโยชน์ และโทษ ฝ่ายเสนอและฝ่ายค้านจะมองกันคนละมุม วิธีการโต้วาทีที่ใช้ในการดำเนินการ โดยทั่วไป ส่วนหัวข้อโต้วาที ได้แก่ ควรสอนเพศศึกษาที่บ้านหรือโรงเรียน เป็นต้น

11) การอภิปรายหนังสือ (Book Discussion) สมาชิกไปอ่านหนังสือมาแล้ว แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ หัวข้อที่ควรนำมาอภิปรายได้แก่ ค่านิยม การสื่อสาร การหย่าร้าง ฯลฯ

12) โสตทัศนูปกรณ์ (Audiovisual) สื่อทางโสตทัศนวัสดุหลากหลายชนิด สามารถนำมาใช้ เพื่อกระตุ้นให้มีการอภิปรายอย่างกว้างขวาง ได้แก่ แผนภูมิ เทป แผ่นเสียง วิดีโอ สไลด์ ภาพยนตร์ เป็นต้น

13) การบรรยาย (Lecture) ผู้บรรยายจะพูดไปตามหัวข้อที่เตรียมมา โดยไม่มี การขัดจังหวะ หลังการบรรยายจึงจะมีการซักถามปัญหา หัวข้อที่เหมาะสมได้แก่ การจัดการ

เกี่ยวกับการเงิน การเอาชนะความเครียด โรคภัยในเด็ก การรักษาสุขภาพฟัน การแก้ปัญหา
ข้อบกพร่องทางการพูด

Massoglia (1997) ได้เสนอรูปแบบการให้ความรู้ผู้ปกครองซึ่งมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) สำรวจความต้องการของผู้ปกครอง
- 2) จัดสถานการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้ปกครอง
- 3) นำเสนอโอกาสการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เวลา
- 4) ประเมินประสบการณ์การเรียนรู้
- 5) ส่งเสริมพฤติกรรมใหม่ให้ผู้ปกครอง

Diamondstone (1980) ได้เสนอรูปแบบการประชุมปฏิบัติการสำหรับผู้ปกครองมี ขั้นตอนดังนี้ คือ สำรวจความต้องการพื้นฐาน ประเมินก่อนการประชุม จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ร่วมกัน ให้ความรู้ อภิปราย ฝึกปฏิบัติ วางแผนการติดตามผล ประเมินผล ติดตามผลและประเมินผลหลังการประชุม

5.5.2 การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองโดยใช้บ้านเป็นฐาน (Home based)

การให้ความรู้โดยใช้บ้านเป็นฐาน ลักษณะของโปรแกรม คือ บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่จะไปเยี่ยมหรือให้บริการสมาชิกตามที่เตรียมไว้โดยตรง หรือให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ซึ่งผู้ปกครองจะนำความรู้ที่นั้นมาสอนเด็ก ในบางโปรแกรมของการให้ความรู้แบบบ้านเป็นฐาน การเยี่ยมบ้านแต่ละครั้ง / สัปดาห์ ส่วนใหญ่ผู้เยี่ยมบ้านได้วางจุดประสงค์ของการ ไปเยี่ยมไว้แล้ว โดยจะมุ่งพัฒนาทักษะของผู้ปกครองในการทำงานร่วมกับเด็ก (Ysseldyke J. and Algozzine Bob.1995)

ลักษณะของการให้บริการขึ้นอยู่กับความบกพร่องของเด็กและความตั้งใจของผู้ปกครองที่จะสอนเด็กของตนและผู้ปกครองจะได้รับบริการทางอ้อมในบางโปรแกรมของการให้ความรู้แบบบ้านเป็นฐาน รวมไปถึงการฝึกครูในการให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้ปกครอง ทั้งนี้ประสิทธิภาพของกลุ่มผู้ปกครองที่มีความเกี่ยวข้องกันจะช่วยกันกระตุ้นการพัฒนาการเด็ก

การให้ความรู้ในลักษณะนี้ทำให้เด็กซึ่งไม่ออกไปโรงพยาบาลมีทางเลือกระหว่างจะเลือกใช้บริการแบบบ้านเป็นฐานหรือการกระตุ้นพัฒนาการ โดยใช้ศูนย์เป็นฐานซึ่งทั้งสองลักษณะมีจุดเด่นและจุดอ่อนแตกต่างกันพอสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้ (Ysseldyke and Algozzine.,1995)

จุดเด่นของการให้ความรู้โดยบ้านเป็นฐาน

1. เด็กได้เรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบๆบ้าน
2. สมาชิกในบ้านมีเวลาในการทำงานกับเด็กมากกว่าเดินทางไปศูนย์ฯ
3. ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง
4. สามารถนำการศึกษาพิเศษเข้าถึงบ้านได้

จุดอ่อนของการให้ความรู้โดยบ้านเป็นฐาน

1. ความจำกัดของบ้านทำให้เด็กขาดโอกาสที่จะปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยต่างๆ
2. ผู้ปกครองต้องเอาใจใส่และทำงานหนัก และประสานความร่วมมือกับทุกฝ่าย
3. เด็กที่ครอบครัวยากจนและผู้ปกครองต้องทำงานและมีเวลาให้กับลูกน้อย

จุดเด่นของการให้ความรู้แบบใช้ศูนย์เป็นฐาน

1. สามารถให้บริการแก่เด็กได้หลากหลาย
2. ผู้เชี่ยวชาญมาจากหลายสาขาอาชีพ (หมอนักจิตวิทยา นักกายภาพ นักแก้ไขการพูด นักการศึกษา) ร่วมกันประเมินเด็กก่อนสอน
3. ผู้เชี่ยวชาญต้องประชุมถึงประสิทธิภาพของการใช้โปรแกรมเป็นระยะเพื่อศึกษาความก้าวหน้าและวางแผนกระตุ้นพัฒนาการเด็กในอนาคต ด้วย

จุดอ่อนของการให้ความรู้แบบใช้ศูนย์เป็นฐาน

1. เสียเวลาในการเดินทาง เสียค่าใช้จ่ายในการรับบริการสูง
2. ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย

Boyd and Herrig (n.d) กล่าวว่าโปรแกรมเยี่ยมบ้านสำหรับเด็กปฐมวัยปกติส่วนใหญ่ มักประกอบด้วยขั้นตอนหลักๆ ดังนี้ (อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ เกตุญาติ, 2540)

- 1) การทักทายและสร้างความคุ้นเคย
- 2) การทบทวนกิจกรรมของสัปดาห์ที่แล้ว
- 3) การนำเสนอกิจกรรมใหม่
- 4) การทบทวนสิ่งที่ผู้ปกครองจะต้องทำในสัปดาห์ต่อไป
- 5) การอภิปรายกับผู้ปกครองและการสรุป

The West Center Home-Base Head Start Program มีจุดมุ่งหมายในการเสริมสร้างพัฒนาการทางด้านสติปัญญา การเรียนรู้ ด้านร่างกาย สังคมและอารมณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับผู้ปกครองโดยตรง โดยมีวิธีการดังนี้

- 1) ผู้เยี่ยมบ้านจะติดต่อกับผู้ปกครองโดยตรงที่บ้าน ครั้งละ 1-2 ชั่วโมงในแต่ละสัปดาห์

2) ผู้เยี่ยมจะเป็นทั้งเพื่อนนักวิชาการและผู้ให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาของครอบครัว โดยการอภิปราย สาธิต สนทนาเกี่ยวกับตัวอย่างปัญหาและช่วยเหลือผู้ปกครองในการค้นหาความต้องการทางด้านการศึกษาของเด็ก

3) ผู้เยี่ยมจะใช้สื่อและอุปกรณ์ทางการศึกษาที่พหุหาได้ภายในบ้านและในชีวิตประจำวัน เพื่อช่วยในการทำงานของผู้ปกครอง

4) ผู้เยี่ยมจะจัดเตรียมข้อมูลให้กับผู้ปกครองในส่วนที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก ระเบียบวินัย ความสำคัญในการเห็นคุณค่าในตัวเองและวิธีพัฒนาการเด็ก ความต้องการของเด็กที่จะได้รับประสบการณ์ทางสังคมและผู้เยี่ยมต้องพยายามให้ผู้ปกครองได้ทราบวิธีการพัฒนาเด็กและเลือกวิธีการในระหว่างการเยี่ยม

5) จุดประสงค์ขององค์ประกอบนี้คือการจูงใจผู้ปกครองให้เปลี่ยนบทบาทตนเองมาเป็นผู้ที่เสริมสร้างพัฒนาการเด็กทั้งหมด

ความรับผิดชอบของ โปรแกรมการให้ความรู้ คือ การทำงานร่วมกันระหว่างผู้เยี่ยมและผู้ปกครอง ผู้เยี่ยมต้องให้ความรู้และประสบการณ์ทั้งหมดที่มีในการช่วยเหลือผู้ปกครองแต่ละคน ในการสอนเด็ก ผู้เยี่ยมหนึ่งคนจะทำงานกับผู้ปกครองหลายคน ดังนั้น ในระหว่างการเยี่ยมบ้าน จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ปกครองต้องรับผิดชอบ โดยการนำเอากิจกรรมและ / หรือประสบการณ์ที่ได้ไปใช้ในระหว่างสัปดาห์

บุคคลสำคัญ ผู้มีหน้าที่ไปเยี่ยมเขียนบ้านใน โปรแกรมนี้ อาจคัดมาจากผู้ที่ เป็นพ่อแม่ ผู้ที่ได้รับการฝึกหัดมาเป็นพิเศษแล้ว หรืออาสาสมัคร อย่างไรก็ตามคุณลักษณะของทำงานในหน้าที่นี้ควรมีดังนี้

คุณสมบัติของผู้ไปเยี่ยมบ้าน

1) บุคลิกภาพผู้ทำหน้าที่เยี่ยมเขียนบ้านอาจเป็นคนช่างพูดและแคล่วคล่อง ว่องไวหรือในทางตรงข้ามอาจเป็นคนขบถเสงี่ยมพูดน้อยก็เป็นได้ กล่าวโดยสรุปก็คือไม่มีบุคลิกภาพใดดีที่สุดแต่ควรใช้ทางสายกลางเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา

2) มนุษยสัมพันธ์ดีสามารถทำหน้าที่ติดต่อสัมพันธ์กับคนในลักษณะต่างๆกัน ได้เสมอเหมือนกัน

3) พร้อมทางวุฒิภาวะ เป็นผู้ที่สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้มีความเชื่อมั่นในตนเองสามารถช่วยงานของโครงการ ได้ตามวัตถุประสงค์

4) ไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น เป็นผู้ฟังที่ดีไวต่อปฏิกิริยาของผู้อื่นและสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์

5) มีความยืดหยุ่นสามารถปรับแผนให้เข้ากับเหตุการณ์เฉพาะหน้าและปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงได้

6) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสามารถฟังอย่างตั้งใจและแสดงอาการตอบสนองอย่างเหมาะสมรู้จักมองในทัศนะของผู้อื่น

7) แรงจูงใจ มีความตั้งใจที่จะพัฒนาทักษะใหม่ๆและทำงานหนัก

8) พื้นฐานทางวัฒนธรรม ผู้เยี่ยมเยียนบ้านสามารถทำงานกับครอบครัวที่มีวัฒนธรรมต่างกัน

ผู้เยี่ยมจะทำงานกับผู้ปกครองในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งเจ้าหน้าที่จะแลกเปลี่ยนความคิดบนหัวข้อเรื่องโภชนาการ การดูแลรักษาฟัน การดูแลรักษาบ้านและการส่งเสริมสุขภาพอนามัย การเข้าน้ำร้อนและความปลอดภัย เป็นต้น อาหารว่างจะถูกจัดเตรียมและถูกสาธิตในที่บ้านของแต่ละครอบครัวอย่างน้อยเดือนละครั้ง

5.6 โครงการให้ความรู้ในต่างประเทศ

โปรแกรม Head Start Home – Based จะหาหนทางให้ผู้ปกครองได้พบกับผู้ปกครอง คนอื่นในโปรแกรม โดยจะมีการประชุมประจำเดือนซึ่งมีความสนุกสนานที่หลากหลายและมีการให้การศึกษาบนพื้นฐานความต้องการของผู้ปกครอง เด็ก ๆ จะได้พบกับเพื่อนคนอื่น ๆ ที่อยู่ในโปรแกรม เพื่อเสริมสร้างทักษะการเข้าสังคม

องค์ประกอบ 4 ประการของ Home Start จะรวมถึงปัญหาทางโภชนาการ การดูแลรักษาสุขภาพ จะต้องครอบคลุมในการเยี่ยมบ้านในแต่ละครั้ง

การให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในต่างประเทศ เมื่อผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียน นักการศึกษาหลายประเทศจึงมีความเห็นว่าควรจัดให้มีโครงการต่าง ๆ ให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการร่วมกับทางโรงเรียน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเด็กร่วมกัน

จากรายงานการศึกษาวิเคราะห์ผลงานการวิจัยทางบริการดูแลเด็กและการศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียนในประเทศออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ที่ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน มีโครงการต่าง ๆ ดังนี้

โครงการ โฮมสตาร์ทของสหรัฐอเมริกา (Home Start Program) โครงการโฮมสตาร์ท เป็นโครงการสาธิตการนำพ่อแม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาของเด็กเล็ก โครงการหนึ่งในหลาย โครงการที่อยู่ภายใต้โครงการชื่อ เฮดสตาร์ท (Head Start) ของสหรัฐอเมริกา

เป้าหมายอันสำคัญของโครงการ โฮมสตาร์ทก็คือ เพิ่มความสำนึกให้แก่พ่อแม่เห็นความสำคัญของคนที่มีความสำคัญ รวมถึงการสร้างสำนึกให้แก่นักวิชาชีพทั้งหลายด้วยว่า หน้าที่อันสำคัญประการหนึ่ง คือ ช่วยเหลือสนับสนุนให้ครอบครัวสามารถดูแลเด็กได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพด้วย ผลการทดลองวิจัยปฏิบัติการของโครงการนี้ แสดงให้เห็นคุณค่าการมีส่วนร่วมของมารดาว่ามีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กกลุ่มด้วยโอกาสอย่างเห็นได้ชัด

โครงการศึกษาสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองที่ฟลอริดา (Florida Parent Education Program) โครงการนี้เป็นการทดลองของเฮดสตาร์ท (Head Start) อีกโครงการหนึ่งที่ยอมรับกันว่าประสบความสำเร็จมากที่สุด ในการดึงเอาพ่อแม่เข้าร่วมในโครงการการศึกษาเด็กเล็กควบคู่ไปกับการให้การศึกษาแก่พ่อแม่ โดยอาศัยพื้นฐานทางธรรมชาติที่ว่า “พ่อแม่ยอมรับลูกของตนเองและต้องการที่จะทำอะไรให้แก่ลูกของตนอยู่แล้ว”

โครงการเพลย์เซ็นเตอร์ในประเทศนิวซีแลนด์ (Play Centers) โครงการนี้เป็นโครงการที่กล่าวได้ว่า พ่อแม่เข้าไปมีส่วนร่วมด้วยทั้งหมด นับตั้งแต่การจัดตั้งบริหาร การดำเนินงาน โดยมีการควบคุมมาตรฐานที่รัฐบาลรับรอง และสามารถจัดบริการให้แก่เด็กเล็ก ได้ถึงหนึ่งในสามของเด็กก่อนวัยเรียนทั้งหมดของประเทศ ปรินซ์ญา เบื่องหลังการทำงานดังกล่าวก็คือ “พ่อแม่คือ ครูคนแรก และเป็นครูที่ดีที่สุดของลูก”

โครงการศูนย์การศึกษาสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองในประเทศนิวซีแลนด์ (The Family Education Center) โครงการนี้นับเป็นอีกโครงการหนึ่งของนิวซีแลนด์ ที่ให้ผู้ปกครองและชุมชนในท้องถิ่นเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในเรื่องการศึกษาของเด็กเล็กในชุมชน เป็นโครงการที่ริเริ่มสำหรับกลุ่มชนเมารี โดยเฉพาะแนวนโยบายที่สำคัญของโครงการนี้ก็คือทุกอย่างที่ดำเนินไปจะถูกกำหนด หรือตัดสินใจโดยพ่อแม่ของเด็กที่มารับบริการ และโดยชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเป้าหมาย หรือวิธีการดำเนินการ ฯลฯ นอกจากนี้ยังถือนโยบายว่า “เคารพในความคิดของพ่อแม่เด็กและยอมรับภาษาและวัฒนธรรมที่เด็กใช้และคุ้นเคยมาที่บ้าน” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,ม.ป.ป.)

โครงการฝึกอบรมแม่เพื่อสอนลูก เออบาน่า (The Urbana “Mothers Training Program”) มุ่งฝึกให้แม่รู้จักหาของเล่นมาเล่นกับลูกวัย 1-3 ขวบ เพื่อส่งเสริมความเจริญเติบโต และกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นให้แก่เด็ก เช่น บล็อก ภาพตัดต่อ เกมล้อตโต อุปกรณ์ง่าย ๆ ที่หาได้จากห้องสมุดแผนกของเล่นมาเล่นกับลูก เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อ สายตา ความคล่องของการใช้กล้ามเนื้อเล็ก-ใหญ่ เพื่อให้เด็กสังเกต เรียนรู้ความคิดรวบยอด จดจำรูปร่าง ขนาด สี และมีทักษะในการพูดคุยกับแม่อย่างใกล้ชิดนับว่าเป็น การพัฒนาภาษาให้แก่ลูกด้วย

โครงการพูดจาภาษาแม่-ลูก โครงการนี้เรียกชื่อเต็มว่า Levenstain’s verbal Interaction Project Co-ordinate Child Care โครงการพูดจาภาษาแม่ลูกนี้ มีวิธีจัดการคือ ฝึกอบรม

บุคลากรออกไปเยี่ยมตามบ้าน บุคลากรจะได้รับการฝึกอย่างชำนาญในการที่จะทำหน้าที่แนะนำ ชักชวนและสาธิต อุปกรณ์การเล่นอันเป็นประโยชน์ต่อเด็กแต่ละวัย บุคลากรที่จะช่วยชี้แนะให้พ่อแม่รู้จักหิบบทช่วยหาวัสดุในครัวเรือนที่จะนำมาเป็นประโยชน์ในการเล่นกับลูกได้ บุคลากรพยายามแนะนำให้พ่อแม่มีเวลาพูดคุยกับลูก เน้นให้เห็นความสำคัญในการพูดคุยประสาแม่ลูกมากกว่า เน้นพัฒนาการในด้านอื่น ๆ โครงการนี้จึงได้ชื่อ Verbal Interaction Project.

โครงการห้องสมุดของเล่น โครงการจัดห้องสมุดของเล่นก็เป็นวิธีการดำเนินงานทางการให้ความรู้แก่พ่อแม่ในเรื่อง การให้รู้จักเลือกของเล่นต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็กในและกลุ่มวัย อายุ เน้นให้พ่อแม่เห็นคุณค่าของการเล่นของเด็กว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการพัฒนาสติปัญญาของเด็ก เพราะในกิจกรรมการเล่นเด็กจะมีความสามารถในทักษะพื้นฐานด้านต่าง ๆ มีความรู้สึกนึกคิด การใช้สติปัญญา การใช้กล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ตลอดจนการเคลื่อนไหว เรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่แวดล้อมตัวเด็กที่สำคัญ ก็คือ ได้พัฒนาสังคม นิสัยในการรู้จักเล่นร่วมกันกับเพื่อน ๆ ตัวอย่างการจัดห้องสมุดของเล่น ใน Brookline Toy-Lending Library เป็นตัวอย่างที่ดีของเมือง Brookline ในมลรัฐแมสซาชูเซต และที่ Leichard Town Hall Corner of Norton and Marion Street ในเมืองซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย ก็เป็น โครงการที่จัดให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมาเยี่ยมของเล่นครั้งละ 2 ชนิด ไปเล่นกับลูกที่บ้าน

5.7 โครงการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองในประเทศไทย

ในประเทศไทยก็มีการจัดโครงการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองโดยหน่วยงานต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

โครงการพัฒนาสื่อประสมสำหรับเตรียมเด็กระยะต้น ๆ ของการเรียนระดับประถมศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดทำในลักษณะโครงการนำร่องแบบกึ่งทดลองได้รับการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญ จากต่างประเทศและค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งจากองค์การยูเนสโก

ชุดสื่อประสมเพื่อการเตรียมเด็กระยะต้น ๆ ของการเรียนระดับประถมศึกษา จัดทำเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเด็กก่อนมาโรงเรียน และได้ทดลองใช้สื่อในจังหวัดสุรินทร์ เชียงราย นครศรีธรรมราช และระยอง ทำการทดลองติดต่อกันสองปี ใน ปีการศึกษา 2528-2529 ผลสรุปของโครงการพบว่าสื่อทุกชนิดสามารถนำไปใช้ในการให้ความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านผู้ปกครองผลการประเมินมีดังนี้

- 1) ผู้ปกครองส่วนมากมีความพอใจและให้ความร่วมมือในการเตรียมเด็กให้พร้อมที่จะมาโรงเรียนเป็นอย่างดี
- 2) ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจในการอบรมเลี้ยงดู และเอาใจใส่เด็กมากขึ้น
- 3) ผู้ปกครองมีความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และให้ความช่วยเหลือเด็กที่บ้าน ทำให้เด็กมีความพร้อมและมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น
- 4) ผู้ปกครองมีการเปลี่ยนแปลงสภาพความเป็นอยู่ในทางที่ดีขึ้น เช่น ความสะอาดของบ้านเรือน เสื้อผ้า ภาชนะต่าง ๆ ที่ใช้ในบ้าน ตลอดจนค่าใช้จ่ายของบุตรหลาน
- 5) บุคคลอื่น ๆ มีส่วนร่วมเอาใจใส่เด็กในครอบครัวมากขึ้น
- 6) ผู้ปกครองมีความชื่นชม และยินดีที่ตนเองพร้อมทั้งบุตร ได้รับการเอาใจใส่จากทางราชการ มีความภาคภูมิใจและเห็นความสำคัญของการศึกษาที่จะปลูกฝังให้บุตรหลานของตนรักที่จะศึกษาเล่าเรียน เพราะได้ตระหนักว่า การศึกษาจะช่วยให้บุตรหลานของเขาอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี และเติบโตขึ้นเป็นคนที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป (ราศี ทองสวัสดิ์, 2529)

โครงการให้บริการตรวจสุขภาพเด็กแบบเบ็ดเสร็จดำเนินงาน โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข โดยเน้นในเรื่องการประเมินพัฒนาการของเด็กแรกเกิดถึง 5 ปี การให้คำแนะนำแก่แม่ในเรื่องการเลี้ยงดูเด็ก และการใช้อุปกรณ์ของเล่นในการพัฒนาเด็ก จากการสัมภาษณ์แม่ในโครงการพบว่า แม่ในโครงการมีความเข้าใจในการประเมินพัฒนาการและการให้สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก มากขึ้น จากความก้าวหน้าของโครงการจึงมีการเพิ่มงบประมาณขยายโครงการออกไปอีก และเพิ่มหนังสือแนะนำวิธีการทำอุปกรณ์ของเล่นจากวัสดุท้องถิ่น วิดีโอที่ใช้ในการฝึกอบรม การจัดทำภาพพลิก เป็นต้น

โครงการสอนลูกให้ฉลาด กรมพัฒนาชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การยูนิเซฟ ในการดำเนินงานสอนลูกให้ฉลาด ซึ่งเริ่มดำเนินการในปี 2527 จุดประสงค์เพื่อพัฒนาความพร้อมของเด็กที่ไม่มีโอกาสเข้ารับการเลี้ยงดูจากศูนย์พัฒนาเด็กหรือชั้นเรียนอนุบาลชนบท โดยเน้นบทบาทที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง โดยใช้คู่มือการสอนลูกให้ฉลาด และแบบฝึกหัด โดยใช้วิทยากรอบรมผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านถ่ายทอดสู่พ่อแม่เพื่อสอนเด็กต่อไป สรุปผลการทดลองได้ว่าพ่อแม่ความสนใจและเข้าใจต่อการเลี้ยงดูมากขึ้นและสามารถช่วยพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนที่บ้านได้เป็นอย่างดี ปัญหาที่พบโดยสรุปควรมีการปรับปรุงคู่มือการสอนลูกให้ฉลาดและแบบฝึกหัด ตลอดจนกระบวนการถ่ายทอดและการติดตามงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.8 งานวิจัยเกี่ยวข้องกับการให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง

5.8.1 งานวิจัยต่างประเทศ

Bronstein (1994) ได้ศึกษาโปรแกรมการอบรมผู้ปกครองแบบ โรงเรียนเป็นฐาน ที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการตัดสินใจของผู้ปกครองและเด็ก โดยการใช้วิธีให้การฝึกอบรมผู้ปกครอง 2 วิธี โดยผู้ปกครองกลุ่มที่ 1 จะได้รับการสอนและส่งเสริมให้เป็นตัวแบบของการใช้เทคนิคการตัดสินใจและการแก้ปัญหา与孩子 เพื่อช่วยเด็กแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและผู้ปกครองอีกกลุ่มหนึ่ง ได้รับการสอนให้ตั้งคำถามขึ้นในการกระตุ้นการแก้ปัญหาของเด็กและมีการประเมินพฤติกรรมกรเข้าแทรกของครูในการสอน ที่เกิดขึ้นไปพร้อมๆกัน ผลการศึกษาพบว่าเด็กที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในโปรแกรมวิธีการใดก็ตาม ไม่ได้ใช้ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการตัดสินใจมากกว่าเด็กอื่น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า ผลรวม ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและการเข้าแทรกแซง ในระดับต่ำ ของครูมีความสัมพันธ์กับความถี่ของการใช้ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการตัดสินใจ นอกจากนี้ผู้ปกครองที่เป็นตัวแบบ ได้รายงานว่ามีทักษะของโปรแกรมในสถานการณ์ที่ไม่ได้มีการอบรมสั่งสอนบ่อยขึ้นและเด็กมีปัญหา น้อยลง หนึ่งเดือนหลังจากใช้โปรแกรมส่วนผู้ปกครองในกลุ่มการตั้งคำถามกระตุ้น รายงานว่าประสบความสำเร็จสูงขึ้นในการประยุกต์ใช้ทักษะการแก้ปัญหากับปัญหาส่วนตัวของตน

Paulson (1994) ได้ศึกษาผลของการให้การศึกษาแก่ผู้ปกครอง ในเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่ที่เป็นชนกลุ่มน้อย ทางเชื้อชาติ กับลูกที่ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อการมีพัฒนาการล่าช้า (แรกเกิด-3ปี) โดยการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างมารดา 60 คน และบุตรซึ่งมีอายุเฉลี่ย 19 เดือน ผู้วิจัย มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ให้บริการ โดยประเมินจากกลุ่มตัวอย่างใน 2 เรื่อง คือ 1) การมีส่วนร่วมในโรงเรียนของมารดา ซึ่งวัดจากการเข้าร่วมกิจกรรมคุณภาพจากการเข้าร่วมกิจกรรม และความสัมพันธ์ของผู้ปกครอง และผู้ให้บริการที่สังเกตเห็น 2) คุณภาพของกลยุทธ์การสอนของมารดา ซึ่งวัดจากทักษะการสอนของมารดา ผลการศึกษาพบว่าวิธีการให้ความช่วยเหลืออย่างเข้มข้น เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้ให้บริการ สามารถเพิ่มคุณภาพการมีส่วนร่วมใน โรงเรียนของมารดาและพบว่ามารดา มีกลวิธีในการสอนเชิงบวกมากขึ้น

5.8.2 งานวิจัยในประเทศ

สุนิสา เสงส์สวัสดิ์ (2542) ได้พัฒนาโปรแกรมการให้การศึกษาผู้ปกครองในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เป็นโรคธาลัสซีเมีย โดยใช้วิธีการนี้ตัวอย่าง จากจำนวนเด็กที่เข้ารับบริการจำนวน 5 ราย โดยดำเนินการให้ความรู้แก่ผู้ปกครองเด็กปฐมวัยที่เป็นโรคธาลัสซีเมีย ให้ความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยรวมทั้งมีการปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูที่ต้อง ผลปรากฏว่าผู้ปกครองมีความรู้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยที่เป็นโรคธาลัสซีเมียถูกต้องตามหลักการแพทย์สูงขึ้นและผู้ปกครองมีการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยไปในทางที่ถูกต้องตามหลักการแพทย์

กิตติศักดิ์ เกตุญาติ (2540) ได้พัฒนาโปรแกรมการให้การศึกษาแก่ผู้ปกครองในการให้ความช่วยเหลือตั้งแต่แรกเริ่มแบบครอบครัวเป็นฐาน สำหรับเด็กสมองพิการ ประชากรในงานวิจัยเป็นผู้ปกครองเด็กสมองพิการพบว่า 1) ผู้ปกครองจำนวน 3 คน จาก 4 คน มีคำร้อยละของคะแนนความถูกต้องในการให้ความช่วยเหลือเด็กในระยะก่อนการทดลองต่ำกว่าร้อยละ 50 2) ผู้ปกครองทุกคนมีคำร้อยละของคะแนนถูกต้องในการให้ความช่วยเหลือเด็กสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 ในระยะระหว่างการทดลองและหลังการทดลอง 3) ผู้ปกครองมีคำร้อยละของจำนวนครั้งในการให้ความช่วยเหลือเด็กในระยะระหว่างหลังการทดลองสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 65

เจนจิรา คงสุข (254 1) ได้พัฒนาโปรแกรมการให้การศึกษาสำหรับผู้ปกครองในการส่งเสริมพัฒนาการทางร่างกายของเด็กวัยอนุบาลด้วยรูปแบบการให้ประชาชนในชนบทมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา โดยผู้ปกครองได้เลือกปัญหาสุขภาพในช่องปากและฟันของเด็กวัยอนุบาลผลการทดลองพบว่าผู้ปกครองมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากการที่ไม่ได้ติดตามดูแลการแปรงฟันของเด็กหรือติดตามไม่สม่ำเสมอเป็นการติดตามดูแลการแปรงฟันอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กในด้านการแปรงฟันด้วยและมีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรมจากการปล่อยให้เด็กซื้ออาหารเองและรับประทานอาหารที่ไม่มีคุณค่ามาเป็นพฤติกรรมดูแลการรับประทานอาหารของเด็กด้วยการซื้ออาหารที่มีประโยชน์ให้เด็กรับประทานคอยดูแลการเลือกซื้อและการรับประทานอาหารของเด็กอย่างใกล้ชิดรวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีในการรับประทานอาหารที่มีประโยชน์

ทวีทรัพย์ แปลงศรี (2541) ได้ศึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กของผู้ปกครองของเด็กปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่าผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับภาวะบกพร่องทางสติปัญญาน้อยมากและสาเหตุของความบกพร่องเกิดจากการขาดความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติที่ถูกต้องระหว่างตั้งครรภ์และการเลี้ยงดูในวัยทารกและวัยเตาะแตะ ผู้ปกครองส่วนใหญ่เคยพาลูกไปกระตุ้นพัฒนาการแต่ปัจจุบันไม่ได้พาไปเพราะ

จ่ายสูงและไม่เห็นผลและผู้ปกครองบางคนใช้วิธีการรักษาตามหลักไสยศาสตร์และความเชื่อดั้งเดิม ร่วมกับการรักษาทางการแพทย์และปัญหาที่ผู้ปกครองพบ คือต้องทำงานหนักขึ้น มีค่าใช้จ่ายสูงขึ้น นักวิชาชีพทางการแพทย์ไม่สนใจ ไม่ให้ความสำคัญและพูดเข้าใจยาก ผู้ปกครองบางคนขาดโอกาส ในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆทางสังคมในชุมชน และสิ่งที่ผู้ปกครองต้องการ คือ ความรู้ที่จะพัฒนา ลูกให้ช่วยตัวเองได้ พูดได้และเดินได้ ความช่วยเหลือด้านปัจจัย 4 และด้านการเรียนของลูก